

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 32
48/2017
25. november 2017

Ludo Krivý

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

Cena 0,50 €

LITERÁT PETER ŠTRELINGER
O NAŠEJ NEŽNEJ REVOLÚCII
Strana 4.

SLOVENSKÁ EKONOMIKA
VYTRVALO DOBIEHA ČESKÚ
Strana 5.

PREDESDA MS MARIÁN GEŠPER:
MATICA MÁ HÚŽEVNATÝ KMEŇ
Strana 6.

UNIKÁTNE STATE A VÝPOVEDE
O ALEXANDROVI DUBČEKovi
Strana 7.

REPORTÉR GABO ZELENAY
- DO POSLEDNÉHO DYCHU!
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Matica slovenská sa ocitla na križovatke svojej spoločenskej pôsobnosti. Aktívne asistovala pri vzniku druhej demokratickej slovenskej štátnosti v deväťdesiatych rokoch. Známe boli jej šurianske aktivity a na bratislavské námestie dotiahla tisíce Slovákov a Slovincov, aby spoločne pokojne zápasili za osamostatnenie nášho národa. Vyhlásila dokonca Zbierku na Národný poklad, aby posilnila po vzniku republiky slovenskú menu a slovenskú štátnosť ako takú. Táto jej historická rola ostane navždy zapísaná v dejepise slovenského národa. Boli to slávne časy Maticy slovenskej v novodobej histórii.

Následne akoby zaspala na vavrínoch. Jej protagonisty si mysleli, že zo slávnych čias bude prežívať ďalšie desaťročia. Nič nerobiť, len prežívať... Žiaľ, mylili sa. Dokonca si zamienili úlohu tejto národno-kultúrnej ustanovizne a namiesto verejnoprospešnej a vlasteneckej činnosti začali podnikáť na poli nebankových subjektov. Do pochybných spoločností vložili aj peniaze vyzbierané práve na spomenutý Národný poklad. Samozrejme, špekulanti ich zdefraudovali a Maticu pripravili o vyše osemtisíc eur. Tak sa skončí každý príbeh, keď sa niekto spreneverí svojmu poslaniu, keď si myslí, že je nedotknuteľný a nenahraditeľný. Aj bývalý predseda Jozef M. je obžalovaný za spáchanie finančného deliktu. Nedotknuteľnosť sa pomínula. Maticí slovenskej ostala ťažko zmyšľateľná stopa na jej dobrom mene. A potom prišli ďalšie problémy – finančné a menšie kontroverzné kauzy a kauzičky, mnohokrát účelovo nafúknuté zo strany neoliberálnych médií. Bez vánku sa však ani lístok nepohne.

Maticiari si 10. a 11. novembra povedali, že ustanovizeň potrebuje skutočný reštart. Na prelomovom valnom zhromaždení odovzdali vedenie do rúk strednej a mladej generácii. Predsedom sa stal 37-ročný právnik Marián Gešper, historicky najmladší predseda MS. Vo výbore je prevaha mladých a štyridsiatnikov. Na nich teda stojí výzva a očakávanie všetkých maticiárov. Vrátiť našej Matici slovenskej lesk a punc ako z historicky slávnych období.

Maroš SMOLEC
šéfredaktor SNN

R - 2017045

Vzťah k slovenskému jazyku, kultúre a územnej integrácii treba posilňovať Komu na Slovensku nevoní slovenčina

Margaréta VYŠNÁ – Ilustrácia: Andrej MIŠANEK

Úsilie o zavedenie vyučovania slovenčiny ako cudzieho jazyka v školách s vyučovacím jazykom národnostných menšín, vraj v mene jej lepšieho ovládania, je ďalším krokom k izolácii občanov inej ako slovenskej národnosti. Naši spoluobčania (iba) maďarskej národnosti majú problém naučiť sa slovenčinu najmä preto, lebo zámerom menšinových maďarských politikov je vbiť im do hlavy, že slovenčina je pre nich doslova cudzí jazyk, a nie jazyk, s ktorým od malička vyrastajú a vnímajú ho ako svoj druhý materinský jazyk. Pred rokom 1989 sa slovenčina nevyučovala ako cudzí jazyk a obyvatelia najmä v južných oblastiach štátu lepšie ovládali slovenčinu ako dnes.

Takto prezentuje aj reálny vzťah k slovenskému jazyku podpredseda vládnej strany MOST – Híd a vládny splnomocnenec pre rómsku otázku Abel Ravasz – štátny úradník žijúci z našich daní. Myslí si, že deti z národnostných menšín by sa lepšie naučili slovenčinu, ak by sa ju učili ako druhý jazyk, nie ako materinský. Ako uviedla agentúra TASR, Abel Ravasz pripúšťa, že deti z maďarskej menšiny hovoria po slovensky občas slabšie. Príčinu vidí v tom, že sa slovenský jazyk učia, akoby bol ich materinský. Problém so slovenčinou však podľa neho nemajú len Maďari, ale napríklad aj rómske deti. „Pre ľudí z národnostných menšín je slovenčina druhý jazyk a mali by sme ho tak aj vyučovať,“ povedal s tým, že Most – Híd sa dlhodobo usiluje zmeniť metodiku výučby slovenčiny v menšinových školách. „To je tá správna cesta. Lepšia výučba slovenčiny. A nie vytlačenie menšinových žiakov z národnostných škôl,“ uviedol.

Po zmene ideologického smerovania na Slovensku sa menšinová politika usilovala hrať na národnostnú nótu, aby rodičia uprednostnili školy s vyučovacím jazykom maďarským. Rodičia maďarskej národnosti však mali viac „sedliackeho“ rozumu a pochopili, že bez dobrého ovládania štátneho jazyka sa na Slovensku nezaobídu,

a preto mnohí svoje deti zapisovali do škôl s výučbou v štátnom jazyku. Tu sa dobre naučili slovenčinu, boli nútení hovoriť so svojimi spolužiakmi a s učiteľmi po slovensky aj mimo vyučovania.

■ MENŠINOVÁ ELITA

„Menšinová elita“ však stále nebola spokojná s dostatočným počtom detí vo svojich národnostných školách, v ktorých sa vyučovanie slovenčiny zámerne čoraz viac za-

nedbávalo. Národnostné témy teda pravdepodobne nezaberali, ako napokon sama „elita“ priznala a navrhla vyučovať slovenčinu „efektívnejším“ spôsobom – viac jednoduchšej konverzácie na úkor poznatkov o slovenskej literatúre, slovenských jazykovedných a literárnych osobnostiach, významných literárnych počínoch... Teda cieľom je vychovávať generácie, ktoré by nemali takmer nijaké poznatky o význame slovenského jazyka a literatúry. Ale ako to spraviť, aby sa

menšina zároveň so slovenčinou príliš neidentifikovala, lebo potom zas hrozí asimilácia? Spustiť propagandu vyučovania slovenčiny ako cudzieho jazyka je dobrým ťahom na vytvorenie jazykovej bariéry maďarskej menšiny. Do nemoty treba omieľať, že slovenčina je pre ňu úplne cudzí jazyk, s ktorým sa nemožno identifikovať, lebo je presne taký cudzí jazyk, ako napríklad peruánčina.

■ PRIEHLADNÝ ZÁMER

Naši spoluobčania s maďarským materinským jazykom však chciac-nechtiac vyrastajú v dvojjazyčnom prostredí, veľakrát vo väčšinovom slovenskom prostredí, a mnohí z nich sú bilingválni, od malička hovoria tak dobre po slovensky, ako aj po maďarsky. So slovenčinou v ich blízkosti sa narodia, vyrastajú, mnohí sa ňou dorozumievajú so svojou rodinou, s priateľmi, slovenčina pre nich nikdy nebude taký cudzí jazyk ako ani v súčasnosti preferovaná angličtina. Ich identifikácia so slovenčinou je teda väčšia či menšia, ale je prítomná.

To, že projekt výučby slovenčiny ako cudzieho jazyka neuspeje, vieme už teraz. Pred rokom 1989 ovládali obyvatelia maďarskej národnosti lepšie slovenčinu ako dnes a neučili sa ju ako cudzí jazyk. Problém bude teda niekde inde.

3 OTÁZKY PRE:

JUDr. Štefana HARABINA, sudcu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky

Bombardovanie Juhoslávie bola hromadná vražda

• Je známe, že bombardovanie Srbska kvôli jeho vnútroštátnemu problému s Kosovom nebolo v súlade s medzinárodnými právnymi zvyklosťami. Žiaľ, nepriamo sa na ňom zúčastnila aj slovenská vláda, a to povolením preletov vojenských lietadiel aj nad Slovenskom. Co vás podnietilo po takom časovom odstupe podať trestné oznámenie na Dzurindov kabinet?

Agresiu proti Srbom som vždy ťažko vnímal. Jednak ako Slovak, ale aj ako človek so silným slovan-ským cítením. Keď sa v roku 2008 schylovalo – napočudovanie u nás, k uznaniu Kosova a keď materiál prišiel jedného dňa na rokovanie vlády po predložení vtedajším ministrom pánom Kubišom (tesne pred rokovanim vlády bol zaradený do programu), vtedy som sa vyjadril: „V žiadnom prí-

pade nikdy taký materiál nepodporím.“ Nuž, a teraz asi pred desiatimi mesiacmi sa opäť na medzinárodnej úrovni otvorila otázka, čo s tými, ktorí sa podieľali na tom, že v danom konflikte boli zavraždení civilisti. Veď išlo o hromadnú vraždu. A taktiež aj naše orgány napríklad začali stíhať – síce v inej súvislosti, ale začali stíhať a vzali do väzby človeka pre podozrenie z prípravy vraždy, ktorá sa mala u nás udiať v deväťdesiatych rokoch.

• Aký trestný čin či súbeh trestných činov vidíte v súhlase vtedajšej slovenskej vlády s tým, aby NATO spustilo bombardovanie na Balkáne?

No veď predsa ide o jasný trestný čin vraždy spáchanej spolupáchateľstvom. Nielen prípravy, ale aj dokonanej vraždy. A hovoríme tu dokonca

o hromadnej vražde civilného obyvateľstva. To je aj vojnový zločin v zmysle platných a zatiaľ rešpektovaných medzinárodných konvencií. A je to aj zneužitie právomoci verejného činiteľa.

• Ste známy tak trochu kontroverznými žalobami a podávaniami trestných oznámení. Co myslíte, ako sa skončí toto vaše podanie? Nebude po ňom nasledovať konštatovanie, že skutok sa nestal?

No, myslím si, že zo strany generálneho prokurátora nastane teraz taktické vyčkávanie, prídu rôzne procedurálne prekážky a, áno, môžeme sa dočkať aj toho, že padne výrok „skutok sa nestal“. Na takéto výroky sme predsa už „akosi“ zvyknutí.

Zhovárал sa Ján ČERNÝ
Foto: archív SNN

V SNN 49/2017
SI PREČÍTATE

- Dolnozemskí Slováci v Báčskom Petrovci vedia, že dobré školstvo je aj ich identita
- Sólista opery prvej scény Ivan Ožvát pre Slovenské národné noviny bez obrúska
- Vďaka pltníkom bolo Komárno najväčším strediskom obchodu s drevom v Uhorsku

V Slovenskej republike tiež vznikajú vysokoefektívne pracoviská Zdravotníctvo ako perspektívny sektor

Eva ZELENAYOVÁ – Ilustračné foto: Medicínsky obzor

Pred rokom v rozhovore s profesorom Petrom Mlkvým sme hovorili aj o možnostiach zarábať na zdravotníctve. Špičkových odborníkov máme nadostač, chýbajú však dobre vybavené pracoviská. Uviedol, že „pozitívnym príkladom investovania do vedy a klinických výskumov je Španielsko. Pred 15 – 20 rokmi výrazne investovalo do klinického výskumu, vybavenia nemocníc a v súčasnosti sú napríklad tamojšie medicínske odbory gastroenterológie a hepatológie špičkou vo svete, kam chodia na stáže mladí odborníci z celého sveta“. Názor profesora Mlkvého nie je ojedinelý. Rovnako uvažuje aj ekonóm a prognostik profesor Peter Staněk.

Aká je realita? Nedávno pozývalo na tlačovú konferenciu Slovenské centrum tkanív a buniek. Prezentuje sa ako tkanivové zariadenie, ktoré je súčasťou skupiny PrimelCell group. Podľa písomnej informácie Slovenské centrum tkanív a buniek prichádza s unikátnou liečebnou metódou poškodené kĺbovej chrupavky pomocou telu vlastných chondrocytov, ktoré hmotu chrupavky priamo produkujú.

PESTUJÚ TRANSPLANTÁT

Novinárom predstavili pracovisko, na ktorom sa z odobratej zdravej časti chrupavky chondrocyty

rozmnožujú, spracovávajú na transplantát. Ten sa vracia pacientovi, aby zregeneroval postihnutý kĺb. Lenže toto pracovisko sa nachádza v Brne. Bratislava iba sprostredkúva záujem pacientov o tento druh liečby. Treba povedať, že ju plne hradí poisťovňa Dôvera, so Spoločnou zdravotnou poisťovňou jej pracovisko o prípadných úhradách rokuje. Liečba touto metódou vychádza najmenej na päťtisíc eur. Na Slovensku praktizujú liečbu regenerácie postihnutej chrupavky štyri pracoviská: v Bratislave, Dunajskej Strede, Michalovciach a v Košiciach. Nepochybné by sa mohli stať centrami liečby

chrupavky najmä pre športovcov aj z okolitých štátov.

PODPORA PROGRESU

Skvelým príkladom špičkového pracoviska je spoločnosť DB Biotech v Košiciach. Pomocou výroby špeciálnych preparátov dokážu určiť včasnú diagnostiku onkologických ochorení alebo autoimunitných, neurodegeneratívnych bakteriálnych a virálnych infekcií. Vlastnými preparátmi dokážu odhaliť aj prichádzajúcu chorobu. Na vzorke tkaniva naznačia prognózu ochorenia a možnosti liečby.

„Výhodou aj nevýhodou je, že sme na Slovensku. Nevýhoda je

Laboratórne pracoviská Slovenského centra tkanív a buniek.

v tom, že Slovensko je veľmi málo známe v týchto špeciálnych technológiách a v tej vyššej úrovni základného aplikovaného výskumu. No a určitou výhodou je, že konkurencia v okolí je minimálna. Takže je tu priestor, kde sa vieme realizovať a slovenské diagnostické laboratória nás vyložené potrebujú,“ uviedol vedecký riaditeľ spoločnosti Tomáš Dobranský. Pripomenul, že na rakovinu ročne na Slovensku zomrie zhruba sedemtisíc ľudí. A nárast tohto ochorenia výrazne stúpa, pri-

čom veková hranica sa znižuje. Podpredseda vlády pre investície a informatizáciu Peter Pellegrini už firmu osobne navštívil a prisľúbil jej finančnú podporu.

Košická spoločnosť aktuálne spolupracuje s desiatkami pracovísk klinických patológií na Slovensku, hlavnými odberateľmi sú však zahraničné laboratória a distribučné firmy. Protialky exportujú do tridsiatich ôsmich krajín sveta vrátane Kanady, Grécka, Japonska, Nemecka či Austrálie.

Vzdušný priestor Slovenska slúžil na bombardovanie Juhoslávie Štefan Harabin žaluje Dzurindovu vládu

JÁN ČERNÝ – Karikatúra Andrej MIŠANEK

„Z pohnútky svedomia a opierajúc sa aj o zmysel ustanovenia Článku 32 Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého občania majú právo postaviť sa na odpor proti každému, kto by odstraňoval demokratický poriadok základných ľudských práv a slobôd uvedených v (tejto) Ústave, ak činnosť ústavných orgánov a účinné použitie zákonných prostriedkov sú zneвозмоné,“ podáva toto trestné oznámenie...“ tvrdí tento excelentný právnik v dokumente, ktorý doručil Generálnej prokuratúre SR.

Trestný poriadok podľa Štefana Harabina zakladá povinnosť prokurátora stíhať všetky trestné činy, o ktorých sa dozvedel, do dnešného dňa z vlastnej iniciatívy nezačal vo veci konať, aj keď sa o relevantných skutočnostiach prokurátor dozvedel z tlače a vysielania televízií, resp. hoci generálny prokurátor sa o obsahu rokovania Národnej rady Slovenskej republiky na jej 11. schôdzi v období od 31. marca do 14. apríla 1999 dozvedel priamo alebo zo zápisnice o tejto schôdzi...

Oznamovateľ podozrieva z viacerých trestných činov členov vlády

SR v zložení Mikuláš Dzurinda – predseda vlády, Eduard Kukan, Brigita Schmögnerová, Gabriel Palacka, István Harna, Ivan Mikloš, Ladislav Pittner, László Miklós, Ľubomír Fogaš, Ľudovít Černák, Mária Machová, Milan Ftáčnik, Milan Kňažko, Pál Csáky, Pavol Hamžík, Pavol Kanis, Peter Magvaši a Tibor Šagát – ministri vlády (bez súhlasu Jána Čarnogurského a Pavla Koncoša – ďalších ministrov, členov vlády). Štefan Harabin tvrdí, že „v demokratickom a právnom štáte musí platiť, že dodržiavanie ľudských práv vrátane

práva na život nemožno vynucovať porušovaním ľudských práv, najmä práva na život, bombardovaním nevinného civilného obyvateľstva, detí, žien a prestarnutých osôb, nemocníc a škôl. Naopak. Takýto počet možno označiť za zločin proti ľudskosti“.

HROZNÁ ŠTATISTIKA

Bombardovanie Juhoslávie trvalo tri mesiace a počas neho prišlo o život vyše dvetisíc civilistov. Na niektorých miestach spôsobilo zvýšenú rádioaktivitu, keďže pri leteckých náletoch bola použitá aj

munícia obohatená uránom. Bombardovanie spôsobilo obrovské materiálne škody. Do 13. apríla 1999 padlo v prepočte na jedného obyvateľa deväť kilogramov trinitrotoluénu, čo okrem iného malo za následok do uvedeného dňa 81 zničených základných škôl, 42 stredných škôl, 6 vyšších škôl,

21 fakúlt univerzít, 6 študentských domovov (internátov) a 6 učňovských škôl.

CYNICKÁ OBRANA

„Argument vlády SR o snahe zabrániť humanitárnej katastrofe v Juhoslovanskej oblasti Kosovo bombardovaním aj nevojenských cieľov a civilistov (detí, žien, starcov) je prinajmenšom cynické,“ pripomína sudca Najvyššieho súdu SR. Žalobca sa domnieva, že žalovaní ako verejní činitelia spoločným konaním v úmysle zadovážiť inému neoprávnený prospech prekročili svoju právomoc a činom zadovážili inému značný prospech, úmyselne odstránili prekážky na usmrtenie iných, a tým činom došlo k úmyselnému usmrteniu viacerých osôb vrátane osôb mladších ako pätnásť rokov. Tým sa mali dopustiť spáchania trestného činu zneužívania právomoci verejného činiteľa v spolupáchateľstve. Taktiež sa dopustili – podľa žalobcu – pomoci k trestnému činu vraždy v spolupáchateľstve.

VŠIMLI SME SI

Po tom, ako sa metropola východu stala v roku 2013 Európskym hlavným mestom kultúry a v roku 2016 jej Medzinárodná komisia organizácie ACES Europe udelila titul Európske mesto športu, stali sa Košice pred pár dňami ako jediné mesto na Slovensku a vo východnej Európe hrdým nositeľom ďalšieho výnimočného titulu – UNESCO Creative Cities Network, čím sa zaradili do prestížneho klubu kreatívnych miest v 44 krajinách sveta, pričom o pocte rozhodla profilácia Košíc na mediálne umenie.

Košiciam pribudol prestížny titul

Mestská pamiatková rezervácia v centre Košíc ponúka mnoho jedinečností.

UNESCO Creative Cities Network založili v roku 2004 s cieľom združovať mestá, ktoré vymedzili kreativitu ako významný faktor na trvalo udržateľný rozvoj. Sieť týchto členských miest vytvára podmienky na medzinárodnú spoluprácu v oblasti kreatívneho priemyslu a zvyšuje ich sociálny a ekonomický potenciál. Donedávna mala po celom svete 116 členov. Každé mesto s týmto titulom sa orientuje na jedno zo siedmich kreatívnych odvetví – hudbu, literatúru, film, ľudové umenie a remeslá, dizajn, mediálne umenie a gastronómiu.

Ziskom prestížneho titulu Košice ako tradičné centrum kultúry potvrdili, že v ňom majú silné zázemie aj moderné informačné technológie a kreatívny priemysel. Práve oblasť mediálneho umenia prináša prepojenie tvorivosti a umenia s novými technológiami a IT. Košiciam a regiónu to dáva veľkú príležitosť cielene sa týmto oblastiam venovať a využiť ich synergiu na rozvoj a ako konkurenčnú výhodu aj v oblasti podnikania. Keďže členstvo v UNESCO Creative Cities Network nie je časovo obmedzené, mestu umožní získať relevantné informácie, kontakty na odborníkov a samosprávy či zapájať sa do výmeny umelcov a expertov.

Text a foto: Emil SEMANCO

Učebnice pre slovenských žiakov v Maďarsku skresľujú históriu i súčasnosť Nationalistickú propagandu podsúvajú žiakom

„S veľkým problémom sa boria učitelia i študenti pilišských a čabianskych slovenských vzdelávacích ustanovizní,“ napísal nedávno na svojom blogu tamojší Slovák Maroš Klimkovič. Sťažuje sa, že dejepis sa deti slovenských rodín v Maďarsku musia učiť z takých učebnic, ktoré cielene zahmlievajú a skresľujú históriu Slovákov a Slovenska.

Príkladom môže byť „útle, 212-stranová knižička vydaná pre žiakov a študentov slovenských škôl v slovenskom jazyku, ale s maďarskými mapami, maďarským označením geografických reálií a so zoznamom použitej literatúry s prevahou kníh vydaných v Uhorsku“. Učiteľky zo Slovenského Chmeľova a Mlynkov protestujú, štátni úradníci sa bránia záväznými osnovami a novými normatívmi.

Učebnicu dejepisu pre prvý ročník gymnázií a stredných škôl vydalo minulý rok vydavateľstvo Officina Nova v Budapešti. Napríklad na mape zo strany 95 by školáci márne hľadali informáciu, že Slovensko v čase nájazdu Tatárov (1241) susedilo s Poľskom, s Českom a so Srbskom, lebo tento údaj na mape jednoducho chýba. Iba tlačová chyba? Alebo Slovensko neexistovalo a nebodaj ani v súčasnosti pre určité politické kruhy v Maďarsku (a dokonca aj na južnom Slovensku) neexistuje?

Obsahovo faktograficky vhodnú učebnicu, ktorú používali slovenské školy doteraz (do konca školského roka 2016/2017) a ktorá je dielom Michala Badu, Anny Bockovej, Branislava Krasnovského, Jána Lukačku

a Márie Tonkovej, vyškrtol Úrad štátneho tajomníka pre vzdelávanie Ladislava Palkoviča zo zoznamu odporúčanej študijnej literatúry, ktorý je

ČO INÍ NEPÍŠU

Deti v slovenskej škole v Sarvaši.

pre školy záväzný. Školy si preto túto učebnú pomôcku už na tento školský rok neobjednávajú.

V Maďarsku stále preceňujú etnický vklad Maďarov do dejín stredo-európskeho regiónu. A problém, s ktorým zápasia tamojšie slovenské školy, sa týka aj škôl s vyučujúcim jazykom rumunským a srbským. Rumunské deti sa vôbec nedozvedia, ak im to nevyvetlí učiteľ ústne z vlastnej iniciatívy či doma otec alebo dedko, že slávni cisári Hadrián a Traján síce čítali svoje

príhovory novým jazykom – latinsky, lenže doma v kruhu svojich najbližších rozprávali dákorumunsky (jazykom, z ktorého sa vyvinula okrem latinčiny aj dnešná taliančina a moderná rumunčina).

Srbským učiteľom v učebniciach chýba zmienka o udatnom veľkokniežati Milošovi, ktorý v roku 218 porazil pri Vukovare Skýtov a definitívne zastavil ich prienik na Balkán, alebo o osídľovaní Vojvodiny Srbmi smerom od súčasného Bulharska, ktoré sa datuje na prvé storočie pred Kristom.

Separatistické tendencie maďarských politikov, ktoré vrcholili v druhej polovici devätnásteho storočia a začiatkom toho minulého, dostávajú naopak vo vyučovaní neprimeraný priestor. Pedagógovia piatich etnických komunit (okrem slovenských, srbských a rumunských aj chorvátskej a rusínskej) navrhujú podanie hromadnej žaloby na európske inštitúcie, argumentujúc diskrimináciou vo vzdelávaní a jednostranným neobjektívnym prístupom maďarských či vlastne skôr „uhorských“ úradníkov.

Téma sa budeme venovať aj v nasledujúcich vydaniach SNN.

Text a foto: Ján ČERNÝ

Smer stojí pred rubikonom

Roman MICHELKO

Trvalou charakteristikou väčšiny slovenských strán je, že trpia stratou sebareflexie. Dokonale sa to prejavilo napríklad pri hodnotení výsledkov župných volieb. Kým opozícia si víťazstvo veľkoho privlastnila, pritom víťazmi boli nezávislí kandidáti, paradoxne aj Smer prostredníctvom svojho predsedu R. Fica napriek „krvavým“ stratám v počte županov a poslancov vyslovil s výsledkami volieb spokojnosť. Ukazuje sa teda, že R. Fico namiesto prijatia reality a pokusu niečo s tým urobiť, staval na čistý marketingový prístup. To je však cesta do pekla. Podme však k príčinám volebného zlyhania Smeru.

Treba jasne zdôrazniť, že vo väčšine krajov príčinou zlyhania volebných výsledkov neboli zlyhania županov (určite to platí v Žiline a v menšej miere aj v Trnave), ale dlhodobý tlak opozície, ktorej sa celkom úspešne

podarilo vytvoriť obraz Smeru ako strany skrz-naskrz prežratej korupciou a klientelizmom. Zvlášť na to doplatil žilinský župan Juraj Blanár ako podpredseda Smeru. Voliči mu vystavili vizitku nielen za to, čo urobil, ale najmä za to, čo nespôsobil.

Dnes je už jasné, že župné voľby boli predpremiérou pred eurovoľbami a prezidentskými voľbami v roku 2019 a trendy, ktoré sa ukázali dnes, budú formovať politický diskurz aj pred parlamentnými voľbami v roku 2020. Smer má pritom veľmi zlú skúsenosť z volieb v roku 2010, keď opozícia ako top tému volieb zvolila nezodpovedné hospodárenie, zadlžovanie, deficit, pričom spoločnosť vsugerovala, že pod vládou Smeru sa uberáme takzvanou gréckou cestou.

Dnes je situácia iná len v tom, že leitmotívom opozície ako takmer jedinú a hlavnú tému je korupcia.

A tu vzniká problém. Akékoľvek protikorupčné iniciatívy, protischránkový zákon, vytvorenie Odboru na prevenciu korupcie, vedeného úspešným policajtom Kováčikom, a množstvo ďalších podobných aktivít je negovaných zotrúvaním ministra Kaliňáka

KOMENTÁR

vo vláde. Dnes sa nad všetku pochybnosť ukazuje, že politické náklady na jeho prežitie vo vláde sú dlhodobu neúnosné. Je jasné, že z mocensko-politickej logiky veci nemohol odstúpiť v čase kulminácie protestov pred Bonaparte, ale možnosť, ako odísť nevyhnutne s tým, že si sám určí čas a spôsob, mal už viacero.

Súčasná Ficova vláda sa tak dostáva do podobného postavenia, v akom bola v čase kulminácie takzvaného nástenkového tendra.

Iné je to len v tom, že vtedy bol „na rane“ nominant koalície SNS Marian Janušek. Ako sa to skončilo, všetci vieme. Proces odvolávania bol veľmi dlhý a komplikovaný, po celý ten čas bol však veľmi ľahkým a dobrým terčom pre opozíciu. Napokon svoj post neobhájil a navyše SNS vyšlo z celej kauzy veľmi oslabené.

Dnes akoby sme prežívali dejávu. Len namiesto Januška tu máme Kaliňáka a namiesto SNS je tu Smer. Vidieť to musí každý, kto disponuje elementárnou mierou politickej súdnosti. Aj preto je logické, že vzbura podpredsedov Smeru na čele s ministrom kultúry Marekom Maďaričom a Jurajom Blanárom (neskôr sa pridali aj Pellegrini a aj ostani podpredsedovia, takže dať svoj post k dispozícii musel aj Kaliňák) s cieľom presadiť personálne a programové zmeny prišla práve teraz. Voľby totiž jasne ukázali, že problém, ktorý Smer má, len tak nevyhynie.

Otázne je, čo urobí Fico. Ak bude politickú realitu dlhodobu ignorovať, bude to znamenať začiatok konca Smeru. Fico teda stojí pred rubikonom. Paradoxne však až tak veľa neriskuje. Jeho pozícia je možno omnoho silnejšia, než sa na prvý pohľad zdá. O ekonomickom

pozadí strany sa popísali ohromné stohy papiera, ale ak aj také niečo existuje, likvidáciu Fica by sa nič nezískalo, preto má predseda Smeru paradoxne relatívne veľkú mieru slobody, problém je, či ju mentálne unesie a či dokáže riskovať? Keď zosadil Pavla Pašku, bolo to pre nezúčastnených neočakávané, ale ustál to, ako vieme, veľmi dobre. Kaliňák je možno o niečo (málo) „vyššia politická váha“, ale možno rovnako predpokladá, že Fico by to ustál. Ak pre nič iné, tak len preto, že Kaliňák by kompromitáciou Fica nič nezískal.

Momentom pre Smer by mal byť osud sesterskej ČSSD. Tej sa v plnej miere nevyplatilo nekončné lavírovanie a prehliadanie káuz koalície ANO, respektíve jej predsedu Andreja Babiša. K principiálnemu riešeniu pristúpil premiér Sobotka až na samom konci volebného obdobia, a ako sa ukázalo, bolo to už neskoro.

Najbližšie týždne a mesiace teda rozhodnú o tom, či Smer nájde v sebe dostatok pudu sebazáchovy a naštartuje očistný proces, alebo sa vydá po trvalo zastupnej trajektórii, ktorá nakoniec skončí v marginalizácii strany, ako sa to stalo v Česku u sesterskej ČSSD.

Sorosov vplyv je mimoriadny

Eva ZELENAYOVÁ

Zakladateľom Paneurópskej vysokej školy v Bratislave je Ján Čarnogurský. V týždni, keď si naša spoločnosť pripomína udalosť z novembra 1989, Fakulta masmédií PEVŠ oslavovala desiate výročie vzniku. Vo veľkom štýle. Študentov dokonca prišiel pozdraviť prezident republiky Andrej Kiska a v talári dekanu fakulty sa objavila bývalá premiérka sociologička Iveta Radičová. Nemožno pritom nepripomenúť, že prezident si od inaugurácie nenašiel čas prísť sa 17. novembra pokloniť pamiatke politických väzňov komunizmu...

„Aké máme školstvo, takú máme budúcnosť,“ prihovril sa prezident auditoriu. Dá sa s tým súhlasiť. A aké máme školstvo? Také, akí sú učelia. Ak vo vedení fakulty, ktorá pripravuje budú-

cich novinárov, je bývalá politička a šéfka správnej rady Sorosovej nadácie, dá sa očakávať, že zo školy budú odchádzať sebavedomí, národne uvedomelí novinári? Nie, budú odchádzať takí, ktorí budú pripravení formovať

POZNÁMKA

podobu Slovenska podľa predstáv svojich učiteľov. Bez okolkov o tom hovorila dekanu Radičová.

Nedajú sa tiež pripomenúť slová rektora školy profesora Juraja Sterna. V súvislosti s rokom 1989 povedal, že cesta k slobode je bolestivá a zdĺhavá, preto vyjadril radosť z toho, že „na čele štátu je občan, ktorého zásluhou môžeme demokraciu precítiť“. Lebo spoločnosť bez hodnôt je podľa neho nehodnotná. Pre-

zident Kiska rovnako ako dekanu Radičová majú blízko k finančníkovi Sorosovi. Počas ostatnej návštevy Spojených štátov amerických sa s ním osobne stretol. Čo asi vybavil pre Slovensko?

Mnohé štáty zápasia s miešaním sa Sorosových mimovládok do ich vnútorných záležitostí. Známý je postoj Maďarska, ktoré v júni tohto roku prijalo zákon, ktorý sprísnil kontrolu nad organizáciami financovanými zo zahraničia. Maďarsko sa týmto zákonom dostalo do konfliktu s Európskou komisiou, podľa ktorej zákon obmedzuje právo na slobodu zhromažďovania, keďže môže brániť organizáciám ziskávať prostriedky, a tiež obmedzuje voľný pohyb kapitálu. Komisia dokonca začala proti Maďarsku konanie. K veľkým kritikom zákona v Maďarsku patrí

Amnesty International, ktorá rozhodnutie komisie víta a za týmto zákonom dokonca vidí porušenie európskeho práva.

Najnovšie správy z centrály EÚ prezrádzajú verejnú tajomstvo: vplyv Sorosa v Bruseli (a nielen tam) je mimoriadny. Britský politik Nigel Farage vyzval Európsky parlament na jeho vyšetrovanie, lebo nedávno poskytol dar vo výške osemnásť miliárd dolárov Nadácii otvorenej spoločnosti, ktorá podľa neho „riadi kampane za slobodu pohybu ľudí a na podporu nadnárodných štruktúr, ako je Európska únia“. Zdôraznil, že „jeho vplyv v Bruseli je skutočne mimoriadny“, a dodal: „Obávam sa, že sa asi pozeráme na najvyššiu úroveň medzinárodnej politickej tajnej dohody v histórii.“

To, čo doteraz bolo považované za konšpiráciu, jasne pomenoval europoslanec Farage. Aj to, že ovplyvňovanie politiky v Európskej únii sa deje prostredníctvom obrovskej korupcie za pomoci Sorosových peňazí. Kto vie, z akých peňazí bola tak dobre vybavená Fakulta masmédií PEVŠ, čím sa Radičová s neskrývanou pýchou chválila.

AKO BOLO, ČO BOLO

Za neobohého socializmu prišiel syn zo škôlky s básničkou: „Ťapi, ťapi, ťapuški, zdraželi nám papučky a mamičke kávička, otekovi fľaštička a neviem, čo ešte, nech žije Káesčé.“ Keď sa v tom čase opýtali hlavného ideológa Vasku Bifaka, čo by malo v globále zdražieť, začal podľa abecedy – A autá, B banány, C citróny, a keď došiel po F, zavalil irečitou východniarčinou: „Fšicko...“

Ale vtedy sme sa hrdili potravinovou sebestačnosťou. Cesty lemovali obrobené polia. Po prevrate sme sa začali tváriť trhovo, čiže: čo je stratové, to nám netreba. Veľká časť úrodnej pôdy leží ladom alebo na nej vyrástli automobily či logistické centrá – akože sklady. Zahraniční investori radšej stavajú na zelenej lúke, akoby sa mali trápiť v areáloch zdevastovaných fabrick alebo v rozpadávajúcich sa dvoroch štátnych majetkov či roľníckych družstiev. Žeby si aj oni dobre uvedomovali, že čím viac pôdy nám znehodnotia, tým väčšie možnosti vytvoria pre dovoz vlastných potravinárskych, často druhotriednych prebytkov?

Zmeny priniesli zdrazenie. Najpodstatnejšie sa privalilo po prechode na euro, keď pre nevýhodný kurz eura a koruny naozaj zdraželo „fšicko“. Potom euroúradníci v rokoch 2015 – 2016 skonštatovali prebytky mlieka.

Poučenie z vajcovej aféry

Peter VALO

Farmári ho vylievali pred brúselkými europaláciami. Tamojší byrokрати to vyriešili jednoducho. Ponúkli finančnú injekciu chovateľom dobytky, aby znížili jeho stavy alebo „ešte lepšie“ – ukončili produkciu mlieka. Roľníci so ziskom vybili kravy a euroštáty sa z prebytku mlieka prekotili do nedostatku. Obchodníci sa zaradovali z prudkého nárastu cien masla.

Teraz prišla ďalšia eurorana. V Holandsku a v ďalších zemiach proti slepačím všiam použili chemikáliu, ktorou sa likvidovala

burina. Spočiatku úhyn sliepok poklesol, ale... potom to dopadlo tak ako kedysi s fridexom (nemrznúca zmes), ktorý Rakúšanovia pridávali do vína na zvýšenie trvanlivosti. Neskôr vypukol škandál, za ktorý sa hanbia dodnes. Aj

podárov devastačné podmienky, ktoré trvalo ochromujú ich konkurencieschopnosť.

Vajcia zdraželi. Naším vývozcom sa síce dočasne otvorili zahraničné trhy, ale zvýšené ceny dopadli na našich spotrebi-

vate ďalej? – „Ja nie!“ ohradil sa urazene. „Tak sú to vaše vlastné vajcia?“ opýtala sa. „Áno,“ odvetil hrdo. „Tak prečo ste ich zdražili?“ – „To sa poďakujte tým hore, vláde a politikom,“ zavrčal. Nuž opýtala sa ho, či si myslí, že keby bola iná vláda, tak by tie vajcia zlacneli. „Všetko je to jedna banda,“ zahrešil a dodal: „Ako ste volili, tak máte, pravicu ste volili, tak sa nečudujte.“ A na záver víťazne oznámil: „Pred Vianocami bude desať vajec za štyri eurá!“

Zodpovední tvrdia, že zdrazenie je dočasné. Zo skúsenosti vieme, že raz zvýšené ceny sa nikdy nevrátia k pôvodným. Prečo aj? Slovák si zvykne aj na šibenicu. Ceny masla stúpili. Našinec si ho vyrobí zo smotany. Nebudú vajcia? Začne chovať zopár sliepok hoc aj na balkóne. Ale čo keď v Nemecku zakážu chov prasiat, lebo ich existencia uráža islam? V našich supermarketoch zmizne nemecká bravčovina. Bavoráci sa však svojich wüerstov k pivu nevzdajú. Mäso im budú musieť doviesť. Naším predajcom sa pootvorí trh, a preto naši spotrebitelia zaplatia viac. To je ten trhový alebo (trhací?) mechanizmus.

BESEDNICA

Pri vypožičiavaní si výberu z poviedkovej tvorby prozaika a novinára Ema Bohúňa *Zaprášené histórie* sa z úst pracovníčky knižnice, klopkajúcej drobnými prstami do kláves počítača, dozvedám, že áno, aj túto knihu majú vo výpožičnom fonde, no obrazne povedané – aj táto samotná kniha je zaprášená, keďže si ju od roku jej vydania vo vydavateľstve Slovenský spisovateľ Bratislava v roku 1986 de facto ešte nikto nevypožičal. Nemôžem tomu uveriť. Len pred mesiacom som si šťastnou zhodou okolností na rádiu Devín v nezabudnuteľnom podaní majstra umeleckého prednesu herca Dušana Jamricha vypočul Bohúňovu strhujúcu poviedku *Švihrovská pieseň* a od tej chvíle nemám pokoja.

Zaprášená história

Na každom kroku musím myslieť na huslového virtuóza Jána Lavotu, rodáka z malej dedinky na východnom Slovensku, a na Katku Chriaštelovú, dievča s mimoriadne krásnym hlasom, ktorej Lavota tajne smou desiat tisíc korún československých v časoch prvej republiky umožnil vyštudovať spev, takže sa potom stala slávnou opernou speváčkou a potom rozdávala svoje veľké umenie návštevníkom všetkých najslávnejších operných domov sveta aj koncertných siení.

Milujem operu, a preto ma tento Bohúňov príbeh hlboko dojma. O to väčšmi, že si uvedomujem, že bez Lavotovho ušľachtileho činu by sa Katka, dievča z chudobnej rodiny, nikdy nebola stala veľkou umelkyňou.

Ako skrachovaný študent spevu z celej svojej duše a z celého svojho srdca žičím všetkým študentom a všetkým študentkám tohto odboru, aby ho nielen úspešne vyštudovali, ale sa aj naplno uplatnili v živote – v divadle či na koncertných pódiách. Isteže, v spomínanom výbere z Bohúňovej poviedkovej tvorby nejde len o tento príbeh, autorovi týchto riadkov taký blízky. Sníval a stále sníva o tom, že by tajne, bez mihnutia okom v nejednom konkrétnom prípade nasledoval spomínaný ušľachtilý čin huslového virtuóza Jána Lavotu – ak by na to v plnom potrebnom rozsahu mal. Za tento jeho sen väčšmi ako on sám môže doba, v ktorej žijeme. V regióne, v ktorom žije už päťdesiatštyri rokov, mal možnosť počuť dosť talentovaných speváčok a spevákov, hlasy ktorých sú hodné školenia pre rôzne druhy spevu (aj operného), no finančná situácia ich rodičov, pracujúcich za minimálnu mzdu, ale neraz aj bez zamestnania, dáva len málo predpokladov na to, aby ich deti mohli v týchto odboroch (tiež v prípade výtvarného talentu) nadobudnúť vysokoškolské vzdelanie, keď už aj so stredoškolským vzdelaním v okresnom meste sú finančné problémy.

Vráťme sa však k výberu z poviedkovej tvorby Ema Bohúňa *Zaprášené histórie* tvrdením, že v ňom ide napospol o umelecké zázraky. O čaro a nevyspytateľnosť života, o takmer nedostihnúť ľudskosť, o neuveriteľnosť, no aj napriek tomu o veľkú životnú pravdivosť a presvedčivosť príbehov, ktoré nám tak nenútené, samozrejme a dobromyseľne ponúka.

Milan ZELINKA

Hovoríme s Jozefom STAROSTOM, šéfredaktorom krajanového časopisu Slovenské slovo z Britskej Kolumbie

Zhovárala sa Zuzana PAVELCOVÁ – Foto: archív Slova z Britskej Kolumbie

Jozef STAROSTA žije vyše tridsať rokov vo Vancouveri v Britskej Kolumbii v Kanade. Je dôchodca, vyslúžený softwarový inžinier, ktorý s bitmi a bajtami a s rôznymi programovacími jazykmi „spolunaživa“ viac ako päťdesiat rokov. Spolu so skupinkou nadšencov už desať rokov vydáva časopis *Slovo z Britskej Kolumbie* zhruba tri- až štyrikrát do roka. Predtým žil na Slovensku, kde sa aj narodil.

Ste šéfredaktorom časopisu *Slovo z Britskej Kolumbie*, skúste ho predstaviť.

Od samého začiatku sa snažime o to, aby sme v časopise prinášali také úvahy, príbehy, udalosti, informácie, ktoré sú ladené na pozitívne a inšpiračné stránky emigrantského života, na kooperáciu, na dobrú skúsenosť a na to, čo nás Slovákov doma a v zahraničí spája.

Publikujeme inšpirujúce témy, napríklad spirituálno-spoločenské príhovory, útržky z histórie Slovákov v zahraničí, postrehy o živote súčasných zahraničných Slovákov a komunit. Väčšina čitateľov využíva možnosť prečítať si *Slovo z Britskej Kolumbie* v elektronickej podobe. Ponúkame bezplatný elektronický kiosk <http://slovozbritskejkolumbie.ca/kiosk>. Denne ho navštívi niekoľko desiatok čitateľov. Vyše tisícovsto záujemcov z celého sveta dostáva náš časopis cez email – zadarmo. Prihlásiť sa možno cez stránku <http://slovozbritskejkolumbie.ca/buletin>. Okrem toho tlačíme dve sto až štyristo výtlačkov časopisu – podľa toho, koľko máme finančných prostriedkov. Niekoľko desiatok výtlačkov posielame poštou na Slovensko a do zahraničia a máme asi tridsať naozajstných predplatiteľov v Kanade, USA a na Slovensku, ktorí si odoberanie časopisu objednali cez <http://slovozbritskejkolumbie.ca/predplatne>. Ostatné distribuujeme zadarmo.

Od ktorého roku *Slovo z Britskej Kolumbie* vychádza? Spomínate si ešte na jeho začiatky?

Prvé číslo časopisu vyšlo v decembri 2007. V tom čase chýbali iba tri roky do päťdesiateho výročia založenia slovenskej farnosti sv. Cyrila a Metoda v New Westminsteri a chystali sme sa zostaviť a vydať tlačou Pamätnicu o histórii farnosti. Prebehla mi hlavou myšlienka, že ak vydáme tlačou každé tri mesiace

niekoľko historických článkov zo života slovenskej farnosti v New Westminsteri a zo života Slovákov v Britskej Kolumbii, za tri roky nazbierame dostatok materiálu na vydanie Pamätnice. Tak vznikol časopis *Slovo z Britskej Kolumbie*. Pamätnicu sme dosiaľ nevydali, ale *Slovo z Britskej Kolumbie* má za sebou desať rokov svojej existencie.

Aké je *Slovo z Britskej Kolumbie* dnes a aké sú vaše predstavy o vývine tohto časopisu do budúcnosti?

Dnes vychádza časopis tri- až štyrikrát do roka na 36 až 40 stranách a sú v ňom príspevky od autorov z Kanady, USA, zo Slovenska, Srbska, z Južnej Afriky, Papuy-Novej Guiney, zo Švajčiarska, z Talianska, Francúzska. Charakter časopisu zostáva však nezmenený. Uverejňujeme úvahy, príbehy, udalosti, informácie, ktoré sú inšpiračne ladené.

Nedochádza k asimilácii Slovákov a k zániku rodnej reči?

Dochádza. Všetko, čo vzniklo, raz aj zanikne. Reč, komunita, spoločenstvo, farnosť, časopis. Otázka je len kedy? A tiež čo robíme my? Pomáhame k zániku alebo k udržaniu, k obnove, k znovuzrodeniu? Malé businessy vymierajú a veľké nadnárodné spoločnosti ich pozerajú. Možno podobný osud čaká aj malé národy. Nadnárodné sily ich preval-

cujú. Ako dlho si my v tomto trende udržime svoju identitu, svoju slovenskosť? Slovo z Britskej Kolumbie sa usiluje tento trend zániku a asimilácie spomaliť a napomôcť udržanie, obnovu a znovuzrodenie slovenskosti.

S akými problémami sa najčastejšie stretávate a, naopak, čo považujete za svoje najväčšie úspechy?

Pri vydaní každého čísla si treba odpovedať na tri otázky. Kde nájsť dostatok času na neplatenú profesionálnu prácu, ktorú si vydávanie kvalitného časopisu vyžaduje? Kde nájsť dostatok financií na zaplatenie profesionálnych služieb, spojených s vydávaním a distribúciou celofarebného časopisu v tlačenej podobe? Kde nájsť nadšených dobrovoľníkov ochotných pomáhať s úpravou „surových“ textov? Najväčším úspechom je pozitívna odozva, ktorú časopis *Slovo z Britskej Kolumbie* má medzi svojimi čitateľmi. Dostávame veľa pozitívnych listov a emailových správ.

Časopis *Slovo z Britskej Kolumbie* je jeden z najlepšie graficky vybavených krajanových periodík, je celofarebný, na kvalitnom papieri. Vyzerá „bohatý“.

V čase mobilov, tabletov, emailov, esemesiek, sociálnych sietí a rôznych elektronických dokumentov typu eBook držať v rukách nezá-

Inžinier Jozef STAROSTA sa pred desaťročím rozhodol vydávať pre krajanov v Kanade časopis *Slovo z Britskej Kolumbie*.

vislý slovenský emigrantský časopis, ktorý je pritažlivý na vzhľad, kvalitný na hmat a má zaujímavý, inšpiratívny a povzbudzujúci obsah, je rarita. Slovo z Britskej Kolumbie nie je „bohaté“, iba sa snaží byť takouto raritou.

Čo pre vás znamená byť šéfredaktorom tohto časopisu?

Niekedy si pripadáam ako riaditeľ jednotriedky v zapadnutej dedinke za horami za dolami, ktorý je sám a musí byť školníkom, upratovačom, kuričom, zásobovačom, vychovávateľom, učiteľom slovenčiny, počtov, zemepisou, dejepisou, telocvikou... Samozrejme, vo voľných chvíľach je aj riaditeľom – sám seba.

V skutočnosti si mojím šéfredaktorstvom to tak celkom nie je, pretože mám veľa pomoci a podpory od ľudí podobného zmýšľania a prístupu k životu. Bez grafickej úpravy časopisu, ktorú robí priateľ Daniel Behan zo Slovenska (www.pixelplus.sk), bez cestopisných zážitkov fotografa Paula Stachu, kanadského Slováka, a bez kvalitných príspevkov desiatok autorov z celého sveta by som toho veľa „nenašéfredaktoroval“. Príprave každého čísla venujem jeden a pol až dva pracovné mesiace, bez počítania času potrebného na písanie samotných článkov. Pomáha mi to však zostať mladým.

(krátené) z <http://slovozbritskejkolumbie.ca/rozhovor-2017>

O ČOM JE REČ

Pripomínanie 17. novembra 1989 prebieha na Slovensku vlna, nijaké veľké oslavy sa nekonajú. Aj keď je to štátny sviatok. Ale aj ten bol schválený neskôr ako v Česku. Treba dať za pravdu českému autorovi, bývalému politickému väzňovi Miroslavovi Dolejšimu (Svätosti temnot), ktorý krátko po novembrovej udalosti poodhalil rúško tajomstva o tom, že nešlo o nejakú spontánnu revolúciu proti komunizmu. Vo svojej knihe píše: „Na konci osemdesiatych rokov prišlo synchronizované k prevratom vo všetkých komunistických štátoch Európy v priebehu ôsmich mesiacov. Z pohľadu sociológov a psychológov je vylúčené, aby tieto chronologické prevraty boli spontánne. I to, aby ich takto uskutočnilo neorganizované obyvateľstvo proti takmer neobmedzenej moci komunistických vlád týchto krajín... Vo všetkých týchto štátoch disidentské hnutie založili a riadili komunisti. Členovia disidentských hnutí prevzali dekoratívnu úlohu na podiele moci.“

Dnes už málokto verí legende o nežnej či zamatovej revolúcii. Tušíme, že hlavným cieľom prevratov, teda aj toho nášho, bolo úsilie veľmocí usporiadať nové

mocenské vzťahy v Európe, ktorých východiskom bolo jej zjednotenie, teda – najmä zjednotenie Nemecka. Je tiež pravdepodobné, že formu a priebeh týchto politických prevratov dohodli prezident Reagan a Gorbačov v júni 1987 pri návšteve amerického prezidenta v Moskve. Nuž, akáže revolúcia? Dohodnutá a koordinovaná spolupráca KGB a CIA, ktoré všetky prevraty riadili a schvalovali personálne obsadenie nových vlád...

O nenežnej revolúcii

Peter ŠTRELINGER

Zúčastňovali sme sa na masových demonštráciách, štrngali sme kľúčmi a kričali „máme holé ruce“ a „nie sme ako oni“ či „nechceme násilie“. Bolo to predsa len veľkolepé divadlo. Ani sa nečudujeme: v Prahe bol hlavnou postavou dramatik Havel, obklopený hercami, a na Slovensku tiež najmä herci... Spomínam si, ako sa Marián Labuda sťažoval z tribúny: „Zobrali nám tvár!“ Ale ktože im tú tvár zobral? Ohotne hrali postavy Leninov,

Gottwaldov, Husákov, Nálepkov. Teda kolaborovali s režimom. Kto je bez viny, nech hodí kameňom!

Vráťme sa však k onomu slávnemu a či skôr neslávnemu koncu roku 1989. Žiaľ, či chceme, alebo nie, sme predsa len pamätníci. Začiatkom decembra 1989 zate-

lefonoval mi spisovateľ a novinár Luboš Jurík, či by som s ním nechcel ísť do Prahy na stretnutie s novým predsedom vlády. Priznáva sa, že som príliš neveril, že sa stretneme s novým premiérom. Čakali sme naňho v Slovenskej vinárni Domu slovenskej kultúry, okrem mňa a Jurika ešte Ladislav Ballek, vtedajší tajomník Zväzu slovenských spisovateľov, a Rudolf Chmel, tajomník federálneho spisovateľského zväzu, neskôr známy ako veľvyslanec ČSFR v Maďarsku a minister kultúry v Dzurindovej vláde. Boli sme v napätí, keď podľa dnešných zvyklostí motal by sa tam vopred huf ochrankárov, priestory by boli uzavreté, presnorené, či tam nie

je nebudaj nejaká bomba. A Čalfa prišiel. Bez ochranky, len s akýmsi tajomníkom. Na tej večeri sa hovorilo o všeličom, ba aj o Štefánikovi a Matici, o slovenskej zvrchovanosti. V decembri 1989 to boli príliš revolučné myšlienky aj na „zamatovú revolúciu“. O práve Slovákov na sebaurčenie sa začali škriepky až začiatkom roka 1990. Spomínate – spor o pomlčku?! Všetci sme vtedy svorne premýšľali, dúsiac sa haluškami, ako pomôcť Slovákov Čalfovi, aby sa stal známy. Ballek sa podujal, že mu vedno s Chmelom napíšu dakajý prejav, aby pretromfol aj Havla. A my s Jurikom sme mali pripraviť zas rozhovor. Moje rozsiahle interview vyšlo potom v denniku Práca, Jurikom rozhovor v Literárnom týždenniku. Boli sme vtedy poriadne naivní. Nemali sme ani potuchy, že Čalfa nie je až taký bezvýznamný, ako sa javil. Vedť to bol práve Marián Čalfa, ktorý na tajnej schôdzke rokovala s Georgom Sorosom o tom, ako zvolíť Havla za prezidenta. Nie Dubčeka! To Čalfa vymyslel, aby Havla zvolil jednomyseľne vystrašený starý komunistický parlament. Soros to prezradil v ruskom literárnom časopise Okťabr. Vysnoril to Dušan Slobodník. Aj pre toto bol na neho taký pohon (Felddek a spol.)

Politické kalkulácie s čudnými maďarónskymi rovníkmi

Slovenské Komárno nie je Barcelona!

Dušan D. KERNÝ, Barcelona – Bratislava – Foto: Štefan KAČENA

V pozoruhodnej televíznej relácii, ktorá bola vysielaná druhú novembrovú nedeľu ako príloha k nedeľnému rezňu, po prvý raz po župných voľbách predstaviteľ koalície strany Most – Híd kriticky poukázal na tú menšinu z neparlamentnej Strany maďarskej komunity, s ktorou sa nedá dohodnúť. A nielen to, táto menšina, jej okresné orgány v Komárne sa dokonca dovolávajú príkladu Katalánska a pomerov, ktoré nim hýbu.

Komárno s necelými tridsaťsedemtisíc obyvateľmi nie je vyše trojmiliónová Barcelona, ale chcelo by ňou byť...

Ohromujúce nie je len menšinové vzplanutie vždy tlejúceho nacionalizmu, ale aj mlčanie, ba zamlčovanie väčšiny médií o priestoroch rozdieloch medzi maďarskou menšinou u nás a pomermi katalánskej väčšiny v Katalánsku – v Španielskom kráľovstve.

Kritika Bélu Bugára na adresu SMK a jej predsedu Józsefa Menyhártu a jeho obdivu k „príkladnej snahe Katalánska odtrhnúť sa“ svedčí o tom, že parlamentný koalíčný Most – Híd nemôže mlčať. To, samozrejme, neznamená, že Béla Bugár zabudol na svoje vyhlásenia z čias iných vládnych koalícií o tom, že názor na zrušenie Benešových dekrétov nezmenil, iba to nenastoluje ako aktuálnu agendu.

■ MENŠINOVÁ KARTA

Zásadný problém obdivu komárňanskej okresnej organizácie ku katalánskemu príkladu však nespočíva v slovensko-maďarských vzťahoch, resp. v postavení

neuznávanej či utlačenej menšiny, ale v neeurópskosti či protieurópskosti takto ponímaného menšinového nacionalizmu a dramatického nevďaku voči väčšine štátotvorného národa a novej Slovenskej republiky. V Komárne si možno demagogicky myslieť, že je výhodné hrať na kartu utlačenej menšiny. To by sme však museli zabudnúť na tie hlasy z maďarskej menšiny, že práve vzhľadom na požiadavky SMK na úplné vzdelávanie v maďarskom jazyku sa vytvorila v Komárne univerzita. A tá podľa jej maďarských kritikov sa de facto stala namiesto reprezentatívnej univerzity priam výlučne najmä kádrovou školou pre SMK.

Podme však k zásadným rozdielom. V Španielsku bol dlhé desaťročia terčom katalánsky jazyk a akékoľvek úsilie o jeho zachovanie. Čiže jazyk ako zdroj identity, a teda aj národného či národnostného kultúrneho sebavedomia. Od skončenia občianskej vojny a nástupu generálissima Franca bol kľúčovým pilierom

frankistickej politiky centralizmu. Trvalo to od roku 1939 do 1975! To sa o používaní maďarčiny na slovenskom juhu nedá povedať.

■ MOCENSKÉ ZÁSAHY

Po prvý raz používanie katalánskeho jazyka, jeho vyučovanie či publikácie v ňom zakázal ešte v prvej štvrtine 18. storočia kráľ Filip V. Predstava centrálny vlády bola, že jazyk a s ním separatistické snahy zaniknú, vymrú. No táto stratégia zlyhala. A tak to v roku 1939 s oveľa väčším a nevyberavým tlakom Francov režim obnovil. Mnohých, čo hovorili po katalánsky, umlčali doslova – a nahádzali do masových hrobov. V roku 1942 vyšli v katalánčine štyri knihy, v roku 1950 trinásť. Ešte v roku 1966 ste mohli kráčať po dnes desaťtisícim turistov zo Slovenska známej Ramblas a kúpiť si noviny nielen v španielčine, ale v mnohých európskych jazykoch – v nemčine, angličtine, vo francúzštine, v dánčine, švédčine – nie však v katalánčine. Katalánčina

sa považovala iba za dialekt španielčiny. Prvé edície kníh v katalánčine sa začali v brožovanom vydaní publikovať až v roku 1962. Pod podmienkou, že sa bude vyučovať ako cudzí jazyk, katalánčinu v školách povolili až v roku 1970. Katalánske štúdiá na barcelonskej univerzite, ale tiež ako cudzí jazyk, vznikli tri roky predtým – v roku 1967. Po páde frankizmu a nastolení demokracie (a v jej rámci katalánskej autonómie v roku 1975) sa predtým potláčaná Barcelona stala najväčším vydavateľským centrom v Španielsku. Tieto fakty sú dostupné v dielach svetovo uznávaných odborníkov.

■ ŠTEPY NACIONALIZMU

Podstatné však je smerovanie katalánskeho nacionalizmu – jeho štepy, ktoré ho dnešné politické prejavy nie celkom presne nazývame výlučne ako separatizmus. Jeho moderným formovateľom išlo najmä o sebadefinovanie ako súčasť väčšiny liberálnej severnej Európy v susedstve. Išlo im o budúce centrum „severu južnej Európy“ s mestami ako Marseille či Toulouse, Montpellier – o prepojenie na priemyselné a kultúrne centrá, o orientáciu najmä na mestá, nie na poľnohospodárske, vidiecke, dedinské prostredie. Hovorí o tom o. i. aj prístupná štúdia El nacionalismo catalán como factor de modernización. Cieľom modernizácie prostredníctvom národovectva, vlastenectva bolo v zložitých a nejednoduchých dejinách „dosiahnuť prepojenie s priemyselnou osou, ktorá sa tiahne od Londýna až po Miláno“. A to v Katalánsku, ktorého vláda (Concell de Cent – Rada sto) bola v čase formovania tohto programu v dejinách najstarším demokratickým politickým orgánom v Španielsku vôbec, orgánom tradície rovnakých občianskych práv siahajúcich až do stredoveku. Tak sa aj stala Barcelona a Katalánsko najvyspelejším, najbohatším v rámci celého dnešného Španielska. A najväčším platcom daní do ústredia. Jeho strhujúce dejiny a kultúru a ekonomický rozvoj by sme ako občania EÚ mali poznať – a mali by ju nebudaj poznať aj činitelia SMK okresnej úrovne v Komárne.

V roku 2020 sa v tvorbe HDP na obyvateľa vyrovnáme Čechom

Slovenská ekonomika dobieha českú

Róbert HÓLCZ – Foto: internet

Krátko po rozdelení Česko-Slovenska v roku 1995 bol český HDP na obyvateľa podľa parity kúpnej sily sedemdesiatšesť percent priemeru EÚ a slovenský len štyridsaťosem percent. Dnes český dosahuje osemdesiatdva percent a slovenský až sedemdesiatšesť percent. Rozdiel sa tak znížil z dvadsiatich ôsmich percent na dnešných dvanásť percent.

Východisková ekonomická situácia Slovenska po štátnom „rozvoze“ bola horšia a po zmene systému rástla rýchlejšie, čoho dôkazom bol viac ako štvorpercentný rast HDP, zatiaľ čo česká ekonomika rástla ročne o 2,6 percenta. Na Slovensku začalo produkovať niekoľko významných automobilových zahraničných firiem s orientáciou na vývoz najmä do Nemecka a vstúpili sme do eurozóny, čo treba pokladať za najdôležitejší hospodársky medzník v neskoršom raste HDP.

■ DVOJNÁSOBNÝ RAST

Odzrazilo sa to na vyše dvojnásobnom raste slovenského priemyslu v porovnaní s Českom, na raste zamestnanosti aj s následným rastom miezd, ktoré sú dnes na približne rovnakej úrovni, keď hodinová cena práce dosahuje necelých desať eur. Priemerná mzda na Slovensku je 912 eur, zatiaľ čo v Česku je niečo nad 1 020 eur. Pokiaľ ide o starobné dôchodky, v Česku je priemerná výška penzie 11 828 českých korún, čo predstavuje štyridsaťtri percent priemernej českej mzdy. Na Slovensku máme priemernú výšku penzie 10 927 českých korún a jej podiel na slovenských priemerných

Na výsledky hospodárstva v Česku aj na Slovensku výrazne vplýva produkcia automobiliek.

platoch je štyridsaťšesť percent. Za Českom zaostávame najmä v miere nezamestnanosti, ktorá u nich je pod tri percentá, zatiaľ čo na Slovensku je čosi pod sedem percent, a tiež vo vývoji deficitného rozpočtového hospodárstva k HDP. Na Slovensku je verejný dlh na úrovni päťdesiatdva percent k HDP,

zatiaľ čo v Česku len necelých tridsaťosem percent. Vlni v Česku dosahovali prebytkový štátny rozpočet, zatiaľ čo u nás sa s vyrovnaným štátnym rozpočtom počíta až v roku 2020.

Vstupom do eurozóny, každoročným znižovaním deficitu verejných financií k HDP o pol percenta a napo-

kon aj plnením Paktu stability a rastu sme si zlepšili ekonomické, ale aj politické postavenie v európskych štruktúrach. Preto sa ani nemôžeme čudovať, že sa so Slovenskom počíta v budúcom európskom integračnom jadre, zatiaľ vraj bez Česka. Dôvodom je, že euro má byť integračným melom, ale v Česku sa ani po posledných parlamentných voľbách s eustom nepočíta. U našich českých susedov totiž prevláda europesimizmus. Česi napriek tomu, že plnia požadované kritériá, nechcú vstúpiť do eurozóny, čo môže českej ekonomike v budúcnosti dosť ublížiť.

■ TRENDY VÝVOJA

Podľa jesennej prognózy Európskej komisie má český HDP klesať zo 4,3 percenta v tomto roku na 2,9 percenta v roku 2019, zatiaľ čo slovenský má rásť z tohtoročných 3,3 percenta na štyri percentá v roku 2019. Priemerný rast HDP v roku 2019 má v EÚ dosiahnuť hodnotu tesne pod dve percentá, a preto sa aj oprávnene tvrdí, že v roku 2020 sa slovenská ekonomika vyrovná českej v tvorbe HDP na jedného obyvateľa, čím sa výrazne priblíži aj k priemeru Únie. Za týmto trendom treba vidieť nábeh výroby automobilov v Jaguari Land Roveri a rozšírenie výroby automobilov vo Volkswagene, čo sa odrazí na ďalšom znižovaní nezamestnanosti pod šesť percent, raste miezd v priemere o tri percentá a tiež na poklese deficitu verejných financií pod štyridsaťosem percent k HDP. S čím však treba v slovenskej ekonomike rátať je nárast inflácie o vyše dve percentá a tiež so zmenou základných úrokových sadzieb ECB.

EKONOMIKA

Na dobré rozhodnutia...

V doterajšej sieti štátnych inštitúcií pribúda nová ustanovizeň – Inštitút pôdohospodárskej politiky (IPP). Má sa z nej stať analytický útvar ministerstva pôdohospodárstva. Jeho poslaním bude zlepšovať rozhodovanie ministerstva prostredníctvom analýz, dát a dôkazov v oblastiach poľnohospodárstva, potravinárstva, lesníctva a rozvoja vidieka. Inštitút bude tiež poskytovať analýzy a prognózy pre slovenskú vládu a verejnosť.

Aktuálnymi prioritami Inštitútu bude revízia výdavkov ministerstva pôdohospodárstva a nastavenie novej Spoločnej poľnohospodárskej politiky po roku 2020.

„Ministerstvo pôdohospodárstva doteraz nemalo centralizovaný analytický útvar a rozhodnutia sme robili bez hlbších rozborov danej problematiky. Na to, aby sme robili dobré rozhodnutia a vedeli odhadnúť dosah našich krokov, potrebujeme kvalifikované analýzy a dáta. Novovzniknutý tím IPP bude mať za úlohu odborne, nestranne a profesionálne analyzovať vplyvy existujúcich a navrhovaných politík, zákonov a strategických materiálov. Bude tiež hodnotiť efektivitu výdavkov v rámci rezortu, formulovať odporúčania, zhromažďovať, prepájať a zverejňovať dáta,“ vysvetlila dôvody vzniku inštitútu Gabriela Matečná, ministerka pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR.

Očakávaná revízia výdavkov na pôdohospodárstvo a rozvoj vidieka bude v objeme 1,9 percenta HDP, teda okolo 1,8 miliardy eura. Inštitút bude skúmať výdavky na pôdohospodársku politiku a podporu rozvoja vidieka vrátane výdavkov pridružených organizácii rezortu a najväčších podnikov v manažérskej kompetencii ministerstva. Čo sa týka spoločnej poľnohospodárskej politiky, v súčasnosti pokračujú na európskej úrovni prípravy novej SPP na programovacie obdobie 2020 – 2027, ktoré zásadným spôsobom ovplyvnia smerovanie slovenského poľnohospodárstva.

Inštitút bude financovaný prostredníctvom národného projektu budovania analytických kapacít na ústredných orgánoch štátnej správy a vzniká podľa vzoru Inštitútu finančnej politiky (IFP) a iných fungujúcich analytických jednotiek.

Ministerstvo pôdohospodárstva spustením inštitútu vyhlásilo aj výberové konanie na pozície šiestich analytikov, ktorí by sa stali členmi novovznikajúceho tímu. Predpokladmi sú ovládanie kvantitatívnych metód v oblasti štatistiky, ekonometrie a ekonometrického modelovania alebo práce s databázami a programovaním. Dôležité sú tiež analytické schopnosti a solidné základy z ekonómie.

(ib)

ŽIVOTOPIS MARIÁNA GEŠPERA

Národ je ako nekonečná reťaz

Marián Gešper sa narodil 3. marca 1980 v Považskej Bystrici. Od detstva však žije vo Vranove nad Topľou. Základnú školu, umeleckú školu aj gymnázium úspešne absolvoval vo Vranove nad Topľou. Právo začal študovať na Univerzite Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. V roku 2004 absolvoval rigoróznú skúšku na tému Štát a právo Veľkej Moravy. Po získaní titulu JUDr. pôsobí ako právnik v štátnej a vo verejnej správe. V neskoršom profesionálnom živote je činný ako advokát, a to až do prevzatia funkcie predsedu Matice slovenskej (MS) po zvolení na valnom zhromaždení.

V matičnom národnom hnutí sa aktivizuje už od roku 2002, a to v rôznych dobrovoľných funkciách – od člena výboru Odboru Mladej Matice vo Vranove nad Topľou (2002), predsedu Miestneho odboru MS vo Vranove nad Topľou (2005) a člena krajskej rady MS Prešovského kraja (2005). Od roku 2010 bol zvolený na dve funkčné obdobia za predsedu záujmového odboru Mladá Matica. Od roku 2010 pôsobí ako člen výboru a od roku 2011 ako člen predsedníctva Matice slovenskej. V roku 2011 bol predsedom komisie na prípravu Programu MS na roky 2011 – 2013 s výhľadom do roku 2017, v rokoch 2013 až 2017 podpredsedom MS pre matičné hnutie – túto funkciu taktiež vykonával ako dobrovoľník. Najviac sa spolupodieľal na obnovení činnosti Mladej Matice a jej odborov, ktoré preniesol aj do regiónov Slovenska. Od roku 2014 aktívne reštrukturalizoval prácu Členského ústredia MS, upevnil stabilitu členského hnutia v postavení s ostatnými zložkami v MS, presadil udržanie podpory miestnych odborov cez regionálnu kultúru aj v období, ktoré nebolo po finančnej stránke priaznivé pre ustanoviteľa. Prispel k stabilizácii Matice slovenskej v roku 2014, keď finančný a členský pilier zohral rozhodujúcu úlohu v dosiahnutí rovnováhy v hospodárstve a odvrátení deštruktívnych pokusov o mimoriadne valné zhromaždenie.

Dlhoročne organizuje rôznorodé národné kultúrne i mládežnícke podujatia zamerané na obnovu kolektívnej historickej pamäti národa so zameraním na opomínané dejinné postavy i udalosti. Na valnom zhromaždení Matice slovenskej 10. až 11. novembra 2017 bol v Liptovskom Mikuláši zvolený za predsedu Matice slovenskej ako historicky najmladší predseda.

Venuje sa publicistickej tvorbe, je plodný autor štúdií a článkov z odborov biografica, národné, kultúrne a cirkevné dejiny a právo, ktoré uverejňuje v periodikách Slovenské národné noviny a Slovenské pohľady, ale aj v Magazíne Slovensko, Bulletin slovenskej advokácie, Evanjelickom posle spod Tatier či v Matičnom východe, ktoré je periodikum Krajskej rady MS v Prešove. Je ženatý, má jednu dcéru.

Prezradil nám, čo pre neho predstavuje slovenský národ: „Národ nie je iba pojmom. V skutočnosti nás ovplyvňuje od narodenia až po smrť, či si to uvedomujeme, alebo nie. Národné čítanie a spoločnosť je ako nekonečná reťaz, siahajúca od dávnej minulosti cez súčasnosť až do neznámej budúcnosti. Národ spája tých, čo už dávno zomreli, s nami, čo žijeme v prítomnosti, a s tými, čo sa ešte len narodila. Napriek všetkému, čomu je vystavená naša slovenská spoločnosť, nemáme prečo upadať do pesimizmu. Ak nás niečo naše národné dejiny naučili, tak to je to, že národ a národné čítanie nemožno udusiť hrozbami ani darmi. Je už len na nás Slovákov, a predovšetkým na slovenskej mládeži, aby sme tak ako mnohokrát v našich viac než tisícročných dejinách znovu uchopili kormidlo osudu do vlastných rúk!“

(red)

Nezabúdajme na utuženie spolupráce s Maticami slovanských národov

Matičná členská základňa je húževnatá

Zhovárал sa Maroš SMOLEC – Foto: archiv SNN

Valné zhromaždenie Matice slovenskej 10. a 11. novembra v Liptovskom Mikuláši bolo prelomové. Matica slovenská sa nachádza na rázcestí a nové vedenie ustanovizne bude mať ťažkú úlohu nájsť primerané miesto pre Maticu v slovenskej spoločnosti s patričným uznaním. Stále totiž doznievajú kauzy z minulosti, ktoré vážne poškodili dobré meno Matice. V časti verejnosti, no predovšetkým v liberálnych médiách zaznievajú hlasy o zbytočnosti tejto verejnoprávnej inštitúcie. A práve matiční delegáti rozhodli, že vedenie odovzdajú do rúk mladšej a strednej generácie. Tak dopadli voľby do výboru MS, ako aj na predsedu MS, ktorý sa stal historicky najmladším predsedom – 37-ročný právnik Marián GEŠPER. Porozprávali sme sa s ním o jeho predstavách riadiť túto významnú historickú ustanovizeň.

• **Stali ste sa predsedom Matice slovenskej vo svojich tridsiatich siedmich rokoch. Ste historicky najmladší predseda tejto kultúrnej ustanovizne. Je to podľa vás výhoda alebo nevýhoda?**

Byť predsedom našej najstaršej národnej a kultúrnej ustanovizne je veľká historická zodpovednosť bez ohľadu na to, aký vek mal daný predseda vo chvíli voľby. Z pragmatickejšieho pohľadu je najskôr významnejšie, do akej miery predseda a ďalší členovia vedenia poznajú matičný život v ústredí a na úrovni miestnych odborov. Ďalej koľko rokov pôsobia ako členovia Matice slovenskej, koľko rokov sú aktívni v matičnom, resp. národnom hnutí. Skúsenosti z matičnej činnosti a organizovania napríklad jej podujatí sú výhodou pre akéhokoľvek funkcionára Matice, vek je skôr druhotný.

• **Matičným činovníkom ste už dlhé roky. Riadili ste z pozície podpredsedu MS najmä starosť o členskú základňu. Aká je v súčasnosti členská základňa Matice a aktivita matičiarov? Máte osobnú výzvu zvýšiť počet členov za najbližšie štyri roky vo funkcií?**

Z členskej základne matičných odborov som vyšiel a dlhé obdobie predtým, než som v roku 2011 začal pôsobiť v ústredí, som pôsobil práve v Miestnom odbore (MO MS a Odbore Mladej Matice (OMM). Činnosť matičných odborov je v súčasnosti výkladnou skriňou našej práce. Dovoľmi si povedať, že práve vďaka práci matičných odborov v súčinnosti s profesionálnymi domami a oblasťami pracoviskami pomyselne žije Matica slovenská aj v dnešnom období a s ňou i národná idea v každom kúte Slovenskej republiky. V súčasnosti máme celkovo 28 227 členov. Každoročne si však na základe pokynov Členského ústredia v Martine matičné odbory aktualizujú svoje matičné knihy a členstvo sa podľa týchto aktualizácií pohybuje medzi dvadsiatimi ôsmimi až dvadsiatimi deviatimi tisícmi. Členská základňa je húževnatá vo svojej činnosti a nateraz stabilizovaná, no potrebujeme ju reálnymi krokmi podpory krok po kroku zvyšovať. To si vyžaduje spoločné nasadenie všetkých – od ústredia až po regióny. Doba a vonkajšie tlaky nám veľmi neprajú, predsa len nemáme také podmienky na prácu ako za pôsobenia Štefana Krčméryho a Jozefa Čigera Hronského, no som presvedčený, že sa nám podarí počet členov Matice slovenskej posunúť dopredu.

• **Po siedmich rokoch ste vystriedali predsedu Mariána Tkáča. Akoby ste zhodnotili jeho doterajšiu prácu, prípadne prínos pre MS?**

Marián Tkáč v rozhodujúcom okamihu prelomu rokov 2010 až 2011 vyslal do vnútra i na verejnosť dôležitý pozitívny impulz a začal riešiť ťažké problémy, ktoré zdedil po predchádzajúcom vedení. Treba si uvedomiť, že mnohé útoky na jeho osobu zo strany niekoľkých pomýlených, ktorí sa po rokoch svojej „vlády“ nevedeli zmieriť so zmenou, sa začali hneď po zvolení a skôr, než sa reálne uchopil vedenia. Za jeho pôsobenia sa Matica dostala viac do povedomia verejnosti, súčasne umožnil novým ľuďom, podotýkam však s matičnou minulosťou vrátane mladšej generácie, podieľať sa na matičnom snažení. Na druhej strane si osobne

Nebolo v ostatných rokoch matičného podujatia, ba ani akcie regionálneho dosahu, kde by nový predseda MS Marián GEŠPER (vľavo) chýbal. V týchto aktivitách dôsledne preberal štafetu svojho predchodcu na čele národnej inštitúcie.

myslím, že mal byť vo svojom snažení oveľa dôslednejší, menej deklaratórny, mnohé veci boli realizované iba spoločne. Na viaceré zmeny, o ktorých mohol rozhodnúť iba on, sa čakalo neúmerne dlho, prílišné váhanie mu krok po kroku sťažovalo pozíciu. Ďalšie jeho rozhodnutia neboli do dôsledkov premyslené.

• **Ste mladý človek a matične ste vyrástli v Mladej Matici ako predseda. Aktuálne na valnom zhromaždení (VZ) MS 2017 sa mnoho mladých matičiarov dostalo aj do výboru MS. Je generačná výmena dobrá správa pre Maticu?**

Stanovím deklarujú výbor ako najvyšší výkonný orgán, no myslím si, že reálne je výbor najvyšší kolektívny samosprávny orgán Matice slovenskej. Nie je tribunádou politického boja, ako to robilo pár jednotlivcov v období 2010 až 2017, ktorí zostali vo výbore z predchádzajúceho obdobia. Valné zhromaždenie MS v Liptovskom Mikuláši od základu zmenilo zloženie 38-členného výboru MS, takže vidieť, že delegáti si prišli jasnú zmenu aj v tomto dôležitom orgáne. Noví výborníci poznajú fungovanie matičnej organizácie a prevláda stredná a mladá generácia, ktorá má podľa mňa modernejší i pragmatickejší pohľad na vec, a to je povzbudzujúce pre budúcu činnosť. Veľmi ma teší, že medzi členmi výboru sú aj aktivisti zo záujmového odboru Mladej Matice, teda kolegovia z mladomatičného obdobia môjho snaženia, ktorí už preukázali svoju prácu, že vedú pracovať a nadchnúť sa pre národnú ideu. Popri profesionáloch je väčšina členov výboru z radov matičných dobrovoľníkov.

• **Matica bola v nedávnej minulosti dosť osočovaná liberálnymi médiami, ktoré sa snažili slovenskú spoločnosť presvedčiť o jej nepotrebnosti. Čo treba v MS zmeniť, aby si na svoju stranu priklonila aj médiá? Sám ste po zvolení povedali, že MS sa nemá zaoberať kontroverznými témami, ale historicky preverenými faktmi a osobnosťami.**

Matica slovenská musí vo vnútri prestavať svoju informačnú a propagačnú sféru, čo však súvisí so sférou navonok. Ak zmodernizujeme náš prístup prezentácie a propagácie Matice slovenskej, aj vonkajšie médiá nás budú inak vnímať. Myslím tie médiá, ktoré majú neutrálnejší pohľad na vec. Veď ústredie, vedecké a ďalšie útvary, oblastné strediská a matičné odbory

realizujú za rok množstvo originálnych národných podujatí na témy národných osobností a udalostí, ďalej rôznorodé kultúrne, umelecké, folklórne podujatia, konferencie, semináre a v neposlednom rade mládežnícke akcie. Bohužiaľ, verejnosť o nich vie iba málo. Profesionálna reportáž a internetovej prezentácie s tesným napažením na naše periodiká, ako sú SNN, magazín Slovensko a plánovaný magazín pre matičné odbory, efektívnejšie spopaguje našu prácu. Na druhej strane sa doba natoľko vyhrotila, že Matica ako národno-kultúrna ustanovizeň nemôže plytvať časom na kontroverzie. Dnes celý rad národných postáv a dejinných prelomov slovenského národa pomaly upadá do zabudnutia. Ich prinavrátenie do národného vedomia, zvlášť do kolektívnej historickej pamäti Slovákov, je nevyhnutné. Veď vedomosti slovenskej mládeže o národných osobnostiach sú katastrofálne. Štefan Moyses, Karol Kuzmány, J. M. Hurban, S. M. Daxner, Adolf Dobriansky, Andrej Radlinský, Matúš Dula, Jur Janoška, Ján Vanovič, Štefan Krčméry, J. C. Hronský, František Richard Osvald, Andrej Hlinka, Martin Rázus, Janko Jesenský, ale aj hurbanovci 1848 až 1849, slovenskí legionári v česko-slovenskom odboji 1914 až 1920, mladí hrdinovia Malej vojny – čo vie verejnosť o týchto národovcoch, ktorí zasvätili život národu? Národná i občianska spoločnosť bude zdravá, ak sama bude mať zdravé sebavedomie, ak bude poznať svojich národných predchodcov a bude si vedomá slovenských a slovanských koreňov. Nové národné elity môžeme vychovať len príkladom minulých slovenských generácií, to je overená dejinná skúsenosť.

• **Spomenuli ste, že MS ako kultúrna ustanovizeň sa musí viac starať o podporu svojej kultúrnej činnosti – predovšetkým folklórnym zoskupeniam. Máte na takúto podporu vytvorený plán?**

Podpora členskej základne združenej v miestnych odboroch a odboroch Mladej Matice, zvlášť matičných folklórnych, divadelných a iných umeleckých telies, sa musí nevyhnutne zintenzívniť. Je to požiadavka, ktorá rezonuje v matičnom hnutí dlhšie obdobie. Bez ohľadu na výsledky volieb z vlastnej iniciatívy Členského ústredia v Martine vykonalo v rokoch 2016 a 2017 analýzu folklórnych a umeleckých telies. Máme teda predstavu o ich činnosti, zastrešení v našich matičných štruktúrach, počte, akciách, ako aj

Nový predseda Matice slovenskej JUDr. Marián GEŠPER.

folklórnym zameraní, teda či sú spevácke, tanečné, resp. spevácko-tanečné a pod. Samotný mechanizmus by mal ideálne smerovať k vytvoreniu osobitného fondu na podporu matičných folklórnych skupín a umeleckých kolektívov, to všetko však musíme vyriešiť v najbližšom období. Netreba zabudnúť aj na podporu prostredníctvom navýšenia dotácií z fondu pre matičné odbory známeho ako „regionálna kultúra“, ktorý rozdeľujú krajské komisie.

• **A čo veda v Matici a čo slovenské zahraničie? Budete aktívnejší ako dosiaľ?**

Veda je jedna z najdôležitejších oblastí matičného snaženia a nemožno ju v nijakom prípade oddeliť od Matice slovenskej. Práve osobitný, menej kabinový pohľad na vedu treba uplatniť. Už som to naznačil v predchádzajúcej odpovedi. Matičná veda musí byť bližšie členskej základni, jej výstupy musí cítiť matičná i nematičná verejnosť. A pritom sa podarilo veľa, aj tu však zaostávame v propagácii. Valné zhromaždenie schválilo nevyhnutnosť vydania komplexnej publikácie, ktorá by zmapovala životy a dielo predsedov MS, a to je možné iba s pomocou vedeckého piliera. Takáto publikácia má poslúžiť každému, kto má úprimný záujem o národovedstvo, ako inšpiratívny príklad a poučenie pre súčasný národný život. Rozvíjať kontakty so zahraničnými slovenskými združeniami, sústrediť sa v zahraničí na fungujúce centrá národného života, organizovanie národných a kultúrnych podujatí pre zahraničných Slovákov vrátane distribúcie národnej tlače a publikácií – to by mali byť priority smerom k slovenskému zahraničiu. S tým však súvisí aj ďalšia úloha Matice slovenskej vyplývajúca od jej založenia, a to rozvíjať spoluprácu s ostatnými slovenskými národnými predovšetkým prostredníctvom renomovaných slovanských kultúrnych a vedeckých organizácií. Nesmieme zabudnúť na naše kultúro-historické korene a naďalej pracovať na utužení spolupráce s bratskými Maticami slovanských národov. V roku 2018 budú naviazané mnohé výročia s rokom 1848, teda s obdobím slovenského národného obrodeneckého hnutia v 19. storočí, keď zahraničné obrodenecké aktivity a spolupráca s národnými elitami slovanských národov hrali významnú úlohu.

• **Ako vnímate Maticu slovenskú a vzťah k politickým stranám? V minulosti sa zdalo, že sa snažia niektoré politické strany v nej vytvoriť vplyv. Je Matica politicky nezávislá?**

Už pri vzniku dostala od svojich národných zakladateľov Matica slovenská pomyšelný genetický kód, ktorý dnes označujeme v podobe princípov nezávislosti, nadstraníckosti a nadkonfesijnosti. Matica je celonárodná inštitúcia a nemôže patriť iba jednému politickému prúdu či strane. Zjednocovať v mene národnej idey bez ohľadu na politické alebo iné presvedčenie je našim imanentným poslaním. Veď symbolicky tu Matica slovenská bola skôr, než vznikli prvé slovenské politické strany. Nezávislosť našej národnej a kultúrnej ustanovizne musíme mať na zreteli pri všetkých našich budúcich krokoch, plánovaných víziách a koncepciách práce.

Kniha o ľudskom a sociálnom rozmere významného slovenského politika a jeho politiky

Unikátne výpovede o Alexandrovi Dubčekovi

Dušan D. KERNÝ – Ilustračné foto: obálka knihy

Začiatkom novembra uplynulo štvrtstoročie od dvoch pozoruhodných, ba do značnej miery historických dátumov moderných slovenských dejín – 7. novembra zomrel na následky dodnes úplne nevysvetlenej autonehody Alexander Dubček a 14. novembra sa konal v Slávičom údolí v Bratislave pohreb s medzinárodnou účasťou predstaviteľov takmer pol stovky štátov a viacerých svetových a medzinárodných organizácií. Také reprezentatívne zastúpenie dovtedy, ale ani odvtedy Bratislava nevidela.

Len niekoľko týždňov pred vznikom Slovenskej republiky tento pietny akt, ako aj fakt, že sa nekonal štátny pohreb v Prahe, len veľmi formálna rozlúčka bez účasti českých občanov a obyvateľov Prahy, rámcovo mimoriadnu atmosféru politicky i citovo. Každému bez rozdielu bolo zrejmé, že odchádza nielen historická postava dovtedajšieho vývoja, ale aj osobnosť, ktorá mohla v novom slovenskom štáte zohrať mimoriadnu úlohu. A to, že jeho autorita bude politike i občanom chýbať...

■ ORIGINALITA VÝPOVEDÍ

Teraz pri príležitosti dvadsiateho piateho výročia oných novembrových dátumov máme mimoriadnu možnosť zoznámiť sa s čisto pôvodnou publikáciou nazvanou jednoducho Tak sme ho poznali. Kolektív autorov – rodákov, spolupracovníkov a priateľov, najmä tí z jeho najvernejších, ako Ivan Lалуha, Pavol Pollák, Teodor Baník i predčasne zosnulý Dubčekov syn Peter – zostavil vďaka vytrvalosti a energii jedného z nich – rodáka Jozefa Škultétyho, svojráznu publikáciu, aká tu ešte nebola. Je to niečo mimoriadne, ak uvážime, že z vyše dvoch tisícok obcí na Slovensku vlastne nejedno je taká ako Uhrovec, kde sa narodili v tom istom dome dve také osobnosti slovenských dejín, ako sú Ľudovít Štúr a Alexander Dubček. Práve v nadšení a zápale ľudí, ktorí sa všestranne usilujú zachovať odkaz Alexandra Dubčeka, sa skrýva mimoriadna osobitosť publikácie. Jej stránky nás vedú nielen po tom, ako občania Uhrovca vnímali a dnes vnímajú svojho rodáka, ale aj ako prežívali desaťročia, keď stál v roku 1968 na čele mimoriad-

neho európskeho pohybu a po vynútenej dvadsaťročnej prestávke ho beh dejín a nadšenie ľudí znovu vyniesli na špičku nového dejinného zlomu v roku 1989. Vidíme osudy ľudí – rodákov, ktorých mená sme nepoznali, ale z ich životov a postojov ako keby k nám prehovoril hlas tisícov občanov Slovenska.

■ NAJZNÁMEJŠÍ NA SVETE

V prvom rade treba povedať, že kniha je dôsledným súhrnom všetkého, čo sa odohralo v súvislosti

s Dubčekom. Nájde tam mnohé, vlastne všetky významné dátumy a udalosti, okrem iného osobitne tie, ktoré ukazujú medzinárodnú povest' Alexandra Dubčeka, to, prečo bol a je najznámejším Slovákom na svete. Dômyselnosť zostavovateľa Jozefa Škultétyho nás hneď na začiatku uvedie do rodinného prostredia

MEMOÁRE

v spomienke syna Petra Dubčeka. V tom je doslova familiárnosť tejto publikácie – ale celá kniha má približuje historické udalosti a Alexandra Dubčeka v nich cez osobnú, takrečeno súkromnú optiku. V tom je originalita, pôvodnosť, jednoducho človečina, prirodzenosť výpovedí bez ohľadu na to, čomu sa dnes hovorí politická korektnosť. A práve preto má čitateľ silný pocit prežívania pravdivosti. Ako

to pomenoval jeden z predstaviteľov Spoločnosti Alexandra Dubčeka Patrik Tomič, keď hovorí o príprave a úspechu výstavy Alexander Dubček v našich dejinách na Slovensku: „O Dubčekov odkaz sa viac starajú náaturisti než štátnici.“

Nielen pre slovenského čitateľa, aj keď pre toho najmä, ale i pre českých „dubčekovcov“ je vzrušujúca téma, ak jeho syn hovorí o „nevýšetrenej alebo povrchne vyšetrenej, relevantne dodnes neobjasnenej

autonehode“ svojho otca, ktorá sa napokon stala príčinou jeho predčasnej smrti. Nejednen autor si v knihe kladie otázku, „ak berieme do úvahy, že vtedy sa smrteľne zranil možno budúci slovenský prezident, potom sa vynárajú aj ďalšie otázky“. Pre Jozefa Škultétyho, rodáka z Uhrovca, ktorého vzťah k A. Dubčekovi sa z úcty k váženej osobnosti rozvíjal a menil po roku 1989 až na úprimné priateľstvo, je „Dubčekov skon v čase, keď by bol tak dozaista prosperným svojim vlastným a najmä Slovensku otvorenou ranou“. Podľa neho je „logické, že po neštandardných krokoch, veľmi rýchlejšej likvidácii, zošrotovaní vraku automobilu sa budú objavovať ďalšie a ďalšie podozrenia, iniciatívna skupina na objasnenie autonehody požiadala výrobcu auta BMW o expertízu, ale pražské úrady s tým nesúhlasili“. O expertízu sa usiloval aj samotný výrobca a neumožnili mu to... Predsedu Spoločnosti A. Dubčeka, jeho syna Pavla ťažia tiež niektoré nejasnosti okolo autonehody, no najmä to, čo nasledovalo potom po nehode“.

■ ŽEBY ATENTÁT?

Kniha rozoberá tému zo všetkých hľadísk, uvádza oficiálne závery vyšetrovania, názory odborníkov, nevychádza však ani zmienku o jestvovaní brožúry Tragédia na kilometri 88 od právnika Libora Lexu aj s jeho teóriou, že bývalý predseda parlamentu čs. federácie sa pri moravskom Humpolci stal obeťou vrahov bývalej sovietskej KGB, keďže v tom istom čase zahynuli alebo boli zavraždení viacerí politici, ktorí mali svedčiť na procese, ktorý o roku 1968 pripravoval v Moskve Boris Jelcin ako súčasť kampane za zákaz komunistickej strany Ruska. Jednoducho, ešte aj dnes je prirodzená otázka z knihy: „Je ozaj pravdou, že Dubčekovu smrť neplánovali?“

Z knihy k nám prehovárajú dejiny so svojimi faktmi i so svojimi domnien-

kami, ktoré kedysi lomcovali verejnou – s otázkami, ku ktorým sa ľudia vracajú, lebo je to nezabudnuteľná časť ich života. Dá sa hovoriť o fascinujúcej každodennej jednoduchosti, keď čítame riadky Márie Piačkovej, ktorá dlhé roky zdieľala osud Alexandra Dubčeka ako lektorka v jeho rodnom dome v Uhrovci, dnešnej múzejnej expozícii Ľudovíta Štúra a Alexandra Dubčeka, ktorý sa narodil v tom istom dome stošesť rokov po smrti Ľudovíta Štúra. Keď v roku 1965 otvorili v dome vôbec prvú expozíciu o jednej z najvýznamnejších osobností slovenských dejín, bolo to pri sto päťdesiatom výročí narodenia Ľ. Štúra, iba rodáci a priatelia vedeli, že koho ešte je to rodný dom. Pamätnú izbu A. Dubčeka však zriadili až o tri desaťročia neskôr – v roku 1995.

„Dubček na mňa aj v šesťdesiatych, ale aj v osemdesiatych rokoch pôsobil ako malý zázrak, bol to človek z inej doby,“ hovorí dnes rodáčka Mária Piačková a s veľkou dávkou nostalgie spomína, že ak nie múzeum tak pamätná izba by mala byť aj v Bratislave, v pamätnej Dubčekovej vile na Mišíkovej ulici.

■ VÝNIMOČNÝ POČIN

Kniha slovom a obrazom približuje, čo všetko urobili rodáci – osobitne J. Škultéty, pri organizovaní výstav o A. Dubčekovi v Európe i mimo nej. Približuje nám nezvyčajne srdečnú atmosféru na univerzite v Bologni, ktorá vošla do dejín v roku 1988 udelením čestného doktorátu politických vied A. Dubčekovi, čo bolo symbolom prelomu nielen v Dubčekovom osobnom živote, ale aj celého štátu a napokon i Európy.

Mimoriadne cenné sú state prof. I. Láluha, ako aj doc. P. Polláka; sú unikátnym súhrnom výpovedí svedkov doby, o. i. o farizejskej politike V. Hlavla a politických intrigách proti Dubčekovi v celej čs. politike po roku 1989. Práve aj tieto texty, ku ktorým sa treba vracieť, robia z knihy výnimočný počín, umožňujú nám prístup k množstvu faktov a stavajú hradzu proti zabúdaniu. A nielen to, v politickej atmosfére dnešnej Európy, a osobitne Európskej únie, nám približujú ľudský a sociálny rozmer politiky.

Hymnické piesne sú hrdý a nespochybniteľný slovenský národný klenot – VI. časť

Zakázaná Sláva šľachetným

Lubica VOZÁROVÁ-STRÁŽAYOVÁ – Ilustračné foto: archív

Hymnické piesne často vznikali ako oslava najvyšších ľudských hodnôt – cti, šľachetnosti a odvahy, ako óda na ideály pravdy a slobody. Tie najkrajšie, ktoré si zamiloval národ, vytryskli v časoch pre mimoriadne pohnutých, keď práve tieto ideály rezonovali v ľudoch najvýraznejšie.

Viaceré piesne práve znarodnili, lebo vystihovali myslenie ľudu, hovorili mu staby z duše a ich slová boli preň zrozumiteľná a mu blízke, niektoré boli k tomu predurčené od začiatku, iné sa ujali časom.

■ ÚVAHY V HRONKE

„Taká národná báseň je čosi vznešeného a dôstojného, hodná toho, aby si ňou získavali slávu najvýbornejši a najslovutejší básnici, ktorých zaiste večná česť neminie... Ale také básne a piesne môžu sa stať národnými alebo len za dlhý čas po ich zložení, alebo musia vzniknúť vo zvláštnom období národného života, pochádzajú od mužov, preniknutých najvzbornejšou a najčistejšou národovosťou, do básní, ktorých sa vteliť duch národa,“ takto uvažoval Karol Kuzmány vo filozofickom románe Ľadislav, uverejňovanom v poslednom ročníku ním vydávaného literárneho časopisu Hronka.

V čase tvorby románu autor iste netušil, ako sa tieto riadky dotknú práve jeho a tretej najvýznamnejšej a najspievanejšej hymnickej piesne z pera tohto výborného básnika Kto za pravdu horí (1846), vzdávajúcej hold vyššie spomenutým ideálom a hodnotám. S básňou s výstižným názvom

Sláva šľachetným oboznámil slovenskú verejnosť v čase pre to najvhodnejšom Štúrom vydávaný Orol tatranský, ako príloha Slovenských národných novín, v apríli 1848, keď už predstaviteľia slovenského národného hnutia veľmi dobre chápali, že len čakanie s knihou v ruke neprinesie národu slobodu. Nečudo, že verše, uverejnené len ako „dovetok“ ku Kuzmányho článku o peripetiách zo strany vtedajšej vládnej moci, ktoré museli prekonať členovia banskobystričského Spolku pre všeobecnú vzdelanosť, si národ okamžite osvojil a zamiloval.

■ HORIEŤ ZA PRAVDU...

Paradoxne, motívom slovenskej hymnickej piesne bola nemecká pieseň o osloboditeľskom boji proti

Zborník hymnických piesní a vlasteneckých básní s ilustráciami Martina Benku zostavil v roku 1990 básnik Jaroslav REZNIK.

Napoleonovi Freiheit, die ich meine, napísaná viac ako tridsať rokov pred vznikom slovenskej piesne Kto za pravdu horí. Kuzmány – ako mnohí naši vzedelanci, si doplnil vzdelanie štúdiom na univerzite

v Nemecku a práve tam sa s piesňou zoznámil. Nie náhodou pod pieseň pripísal: „Muože sa spievať ako nemecká Freiheit, die meine'atd., ale bi sme si prjali, kebi z našincov dakdo původní náspev složiú a nám poslau.“

Roduverný Slováč, spočiatku naklonený češtine, neskôr horlivý stúpenec štúrovčiny, uvedomoval si prekážku v jej nemeckej melodii. Tá, pravdepodobne, predurčila pieseň na neúspech v „boji“

SERIÁL

o národnú hymnu, v ktorom sa popri Matúškovej Nad Tatrou sa blýska a Tomášikovej Hej, Slováci! právom nachádzala.

Ako sa už pri hymnických piesňach stáva, do pamäti národa vojdú zväčša pod názvom prvého verša pôvodnej básne. Nebolo to inak ani pri Sláva šľachetným, ktorá ako Kto za pravdu horí obletela nielen Slovensko. Pre svoj nadčasový text bola, je a bude aktuálna stále. Najvýznamnejšia a najobľúbenejšia Kuzmányho báseň s pôvodným názvom Sláva statočnosti sa tak stala hymnom nielen národnou, no svojou podstatou i nadnárodnou. Matica slovenská ako národná inštitúcia Slovákov osvojila si pieseň Kto za pravdu horí za svoju hymnu a ako taká nadchla celý národ, spievala sa a ďalej sa spieva na národných podujatiach. Najväčšiu slávu však zaiste zažívala práve v období, keď bola prvý raz uverejnená a v mesiacoch bezprostredne nasledujúcich, keď slovenskí dobrovoľníci so zbraňou v ruke a s veršami vlasteneckých piesní na perách bojovali v meruósmych rokoch za slobodu

svojho ujarmeného národa. Na letádoch kolovala medzi dobrovoľníkmi spolu s ďalšími básňami a piesňami, medzi nimi i terajšou našou štátnou hymnou, ktorá bola na druhej strane letáka. To spôsobilo nejasnosti v autorstve našej hymny, ktoré bolo na základe uvedeného neprávom pripisované práve Karolovi Kuzmánymu.

■ NADČASOVÝ TEXT

Od samého začiatku nadčasový text pôsobil v čase zverejnenia ako reakcia na práve prebiehajúcu revolúciu v monarchii, pritom sa zrodil dva roky predtým. Do pamätníka Adely Ostrolúckej zapísal pieseň autor i s notovou osnovou štyri roky po jej zverejnení. Dnes málokto vie, že v roku 1968 bola hymnológom Bystríkom Muráňským (vl. menom Anton Macák) navrhnutá na medzinárodnú hymnu ľudstva s pridaním jeho piatich slohy (k pôvodným Kuzmányho štyrom). Macák ju ako milovník slovenskej piesne totiž preložil do latinčiny a slovenskí pútnici ju tak spievali pápežovi Pavlovi VI.

Náboženský duch pretkáva júci nádherné štyri slohy končiace vždy veršom: „tomu moja pieseň slávou zazvoní“, vzdávajúce hold bojovníkom za najkrajšie ľudské ideály, stal sa nepohodlným pre predstaviteľov komunistickej vládnej garnitúry. Desaťročia zakázané verše: „Pán Boh šľachetnosti nebo vystavil...“ či: „kto ctí pravdy Božej božské zákony...“ zažili svoje „znovuzrodenie“ v roku 1968 a do národného života sa definitívne vrátili o dve desaťročia neskôr, odkedy sa spievajú azda pri každom národnom podujatí.

GLOSA

Viaceri z historikov umenia zastávajú teóriu, že umelecké avantgardy pomerne presne odrážajú spoločensko-ekonomické podmienky v danom období, ba ich dokonca do značnej miery avizujú. Z tohto pohľadu je zaujímavé pozrieť sa na to, ako sa táto teória javí v prípade Slovenska.

Cesty avantgardy

Európa 19. storočia, keď sa začal v umení búrlivý pohyb, bola v znamení silných tendencií konštituovania národných štátov. Slovensko pevne zovreté uhorskou obruťou len čiastočne a s veľkým úsilím mohlo reagovať na nové umelecké smery, ale aj tak sa napríklad vlna romantizmu silne odrazila v našej literatúre a vo výtvarnom umení, aj keď s určitým časovým posunom. Podmienky sa dramaticky zmenili po prvej svetovej vojne. Aj napriek oprávneným výhradám k stále prežívajúcim teóriám o „československom národe“ došlo k prudkému rozvoju literatúry, výtvarného umenia či hudby. Reakcie na nové avantgardné smery najmä z Francúzska, ale aj z Nemecka, z Anglicka a do istej miery aj z Ameriky boli oveľa pružnejšie. Symbolizmus, futurizmus, expresionizmus a rôzne odtienky týchto umeleckých hnutí už mali napríklad v literatúre slovenské zastúpenie v menách, ako napríklad I. Krasko, V. Roy, J. R. Poničan či V. Beniak. Čo sa týka výtvarnej avantgardy, jej rozmach sa dá situovať do začiatku tridsiatych rokov, teda do obdobia, keď už väčšina iných stredo-európskych avantgardných stredísk mala za sebou dlhoročnú aktivitu a musela čeliť politickým útokom od nastupujúcich totalitných režimov. Toto oneskorenie sa dá jednoducho vysvetliť. Slovenská moderna bola úzko previazaná s rozvojom Školy umeleckých remesiel (ŠUR), založenej v roku 1928, v ktorej ako profesori pracovali významní slovenskí i českí umelci. Medzi nimi mladý a energický Zdeněk Rossmann – architekt a najmä grafik, ktorý sa napriek svojmu moravskému pôvodu stal jednou z hybných síl slovenskej modernej umeleckej scény. Mená ako Malý, Benka, Alexy, Bazovský, Galanda či Fulla sú dodnes etalónom kvality našej výtvarnej scény, a to určite nielen pre sumy, ktoré pri ich menách uvádzajú katalógy aukčných spoločností. Bohužiaľ, roky 1939 až 1945 sú ešte stále zamknuté „ideologickými zámkami“, a tak sa len sporadicky objavujú práce, ktoré hodnotia mimoriadny význam tohto obdobia pre umelecký pohyb na Slovensku, spojený logicky so vznikom inštitúcií od vysokého školstva až po Slovenskú akadémiu vied. Aj napriek tragickým vojnovým časom sa slovenské umenie do veľkej miery emancipovalo v rámci avantgard, určujúcich kultúrne dianie v Európe a vo svete. Po druhej svetovej vojne, ale najmä po roku 1948 prišlo ďalšie neprajné obdobie, ktoré ideologicky deformovalo umelecký pohyb na našom území až do začiatku šesťdesiatych rokov a neskôr na vyše dekádu v normalizačných rokoch sedemdesiatych.

Po roku 1989 sa zdalo, že tentoraz už nič nebude stáť v ceste kontinuálnemu vývoju slovenskej umeleckej scény. Odhladnuc od ekonomických podmienok však v tomto období boli globalizačným tlakom a komercializáciou pohyby na umeleckej scéne v podstate nivelizované pod problematickú nálepku „postmoderna“. Ako však ukazuje ostatný vývin, napriek hrobárom myšlienky národných štátov sa tie znovu začínajú prebúdzat' a zrejme na týchto základoch vzniknú umelecké avantgardy 21. storočia.

Alexander GOCZ

Presvedčí Matica slovenská širokú verejnosť o svojej opodstatnenosti? Národná ustanovizeň na križovatke

Igor VÁLEK, Pavol JAVORSKÝ - Foto: Michal TERRAI

Nájdu sa takí, čo v ďalších riadkoch uvedenému faktu tleskajú a, pravdaže, aj takí, ktorí sú proti nemu. No je neodškriepiteľné, že Matica slovenská je spätá so svojim národom od svojich začiatkov až podnes – to je onen fakt. Ba dodať k nemu treba aj to, že prítomná bola určite aj v mnohých (napospol progresívnych) dejoch „predmatického“ Slovenska a či iného štátneho útvaru, ktorého súčasťou sme v danom čase boli. Vždy však ako svojbytný národ, hoci aj to sme viackrát museli dokazovať a pripomínať. Demokraticky – môžeme s týmto postavením Matice polemizovať, môžeme (a musíme) ho analyzovať, no je naozaj také. Hoci je teda Matica slovenská spätá s celým Slovenskom, predsa sú sídla s istou takpovediac zvláštnou „výsadou“ priam rodovým „armálesom“.

Znovuzvolený predseda dozorného výboru MS Štefan MARTINKOVIČ (prvý zľava) presvedčil takmer sedemdesiat percent delegátov.

V Liptovskom Mikuláši sa zišlo takmer štyristo delegátov – matičiarov z celého Slovenska. Matica má viac členov ako ktorákoľvek politická strana – dvadsaťdeväťtisíc.

Pracovné predsedníctvo valného zhromaždenia. Správca MS Maroš SMOLEC (prvý sprava) viedol zhromaždenie pri voľbe nového predsedu.

Hymnu zaspieval matičný spevokol.

Patrí medzi ne určite aj Liptovský Mikuláš, a či, ak chceme, niekdajší Liptovský Svätý Mikuláš, v dejoch úzko spätých napríklad so Žiadostami slovenského národa a či s Tatrinom – ako predzvestami prvej kultúrnej ustanovize Slovákov – a tiež napríklad ľudsky v štúrovcoch a ďalších významných osobnostiach tu pôsobiach a tvoriacich mimoriadne dielo do výbavy národa. Aj toto poslanstvo odznelo v zdravici primátora mesta Jána Blcháča. Aj toto všetko

viedlo matičiarov k tomu, že práve do odvekého sídla Liptova zvolali na svoje prelomové valné zhromaždenie reprezentantov i zástupcov z celého Slovenska. No a, pravdaže, aj spomedzi krajanov, ktorí ho prišli pozdraviť z iných častí kontinentu, lebo Matica bola odjakživa pre Slovákov a so Slováckmi kdekoľvek žijú na svete. Aj toto zákonite zaznelo zas z pozdravu predsedu Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Jána Varšu, ako aj predsedu Svetového

zdzruzenia Slovákov žijúcich v zahraničí Vladimíra Skalského.

ELEKTRIZUJÚCA ATMOSFÉRA

Kto bol niekedy alebo hoci len raz na korektovek matičnej „valnej hromade“ (povediac jazykom adekvátne archaickým), pozná tú neopakovateľnú elektrizujúcu atmosféru. Nečudo, keď sa do jedného priestoru „zhlúči“ viac ako tentoraz štyristo ľudí – tak zástupcov členskej zložky, ako aj (nielen profesijne, ale aj presvedčením) zamestnancov inštitúcie – z celého Slovenska, ináč to byť nemôže. Mladí v autobusoch z východu, skúsenejší zo strednej vo vlakoch a ešte skúsenejší z západu republiky, a zároveň všetko aj geograficky a z pohľadu veku i dopravy naopak, ba jednoslovné asi najpresnejšie povedané zovšadiaľ... musí byť ako v úli. Kde sa človek pristavil, všade známi a ak náhodou aj prvý raz videní, všetci sa po vzájomnom zvitaní akoby unisono rozprávali o matičných rokoch nedávno minulých. Najmä prvé hodiny a minúty sa, zákonite a logicky, rekapitulovalo. Pravdaže, vo vnútri sa oficiálne rokovalo so všetkými atribútmi oficiálneho rokovania, volieb, cizelovania názorov, oddeľovania zrna od pliev, poukazovania na plusy aj minusy, hľadania ciest ako ďalej a lepšie...

Vo vestibule, v akomsi pomyseľnom predsálí matičnej „politiky“,

FOTORIPOST

sa však radostne spomínalo na činy, ktoré Matica „spôsobilá“ od ostatného valného zhromaždenia v roku 2013. Skupiniek bolo veľa, spomínajúcich ešte viac a v nich sme zachytili množstvo „čriepkov“, nuž tu je aspoň pár z nich. Delegáti z Trnavského kraja nám rozprávali o Rokoch A. Hlinku, L. Štúra, S. H. Vajanského, J. M. Hurbana a A. Radlinského. „V ich rámci zorganizovala Matica štrnásť vedeckých konferencií, seminárov aj kolokvií a šesťdesiat tri odborných, respektíve popularizačných podujatí,“ povedal im aj nám vedecký tajomník MS Peter Cabadaj. Mimoriadne hustá tlačnica bola pri stánku s knihami z matičného „vydavateľského domu“. Riaditeľ S. Muntág a šéfredaktor I. Sokolík práve hovorili o tom, že „... Vydavateľstvo MS realizovalo od roku 2014 k prvému septembru tohto roku stošesťdesiat jeden nových knižných vydaní a štyridsať tri knižných dotlačí a reedícií“. Dodávame, že mnohé z titulov získali ocenenia, nechýbajú medzi nimi ani také prestížne, ako sú Najkrajšia kniha Slovenska, cena Bibiany za detskú literatúru a či Medzinárodná cena E. E. Kische. Pravidelne vychádzajú aj matičné periodiká – týždenník Slovenské národné noviny, mesačník Slovenské pohľady, dvojmesačník Kultúra slova a magazín Slovensko. Aj o nebol záujem a napríklad Mário Baculík, člen Krajskej rady MS zo Žiliny, sa so šéfredaktorom posledne menovaného dohodol, že ich najnovším vydaním odarujú jubilujúcich a ocenených členov. Veľký záujem verejnosti je aj o služby Požičovne krojov a kostýmov MS. „Napríklad v roku 2016 sme požičali 684 krojov, 940 kostýmov a 212 parochní a časť nášho unikátneho fondu sme prezentovali na úspešných samostatných výstavách,“ prezradila M. Špalková, riaditeľka „šatnice“.

Skupinka zas odkiaľsi zo strednej Slovenska spomínala na Medzinárodný detský letný tábor Vo Vysokých Tatrách. Jeho 23. až 27. ročník bol zrealizovaný spoločným úsilím viacerých matičných zložiek. Účastníci – okolo päťsto detí nielen zo Slovenska, ale aj deti Slovákov alebo deti navštevujúce školy s vyučovacím jazykom slovenským z Česka, Ukrajiny, Maďarska, zo Srbska, z Chorvátska, Rakúska, Francúzska, Veľkej Británie, Kanady a USA – spoznávali krásy Slovenska a zoznámili sa aj s dejinami a kultúrou.

NA RÁZCESTÍ

Isto, bolo toho veľa čo naša matka národa vykonala za ostatných desať rokov. Napriek tomu mediálni ostroľovači nenechali na nej štipku suchú. Ustavične pripomínali jej pochybenia – predovšetkým premrhanie peňažnej časti zbierky na Národný poklad. Áno, bola to chyba. Ale koľkým ešte riadiacim generáciám Matice to bude vyčítané? To, čo vykonali naši predkovia možno nezodpovednými rozhodnutiami a možno rozhodnutiami v dobrom úmysle Matice pomôcť, čo sa nestalo. Napokon aj za tieto rozhodnutia sú niektorí z nich preverovaní. A tej hany sa zo strany médií len pridávalo. Napokon, vraj aj obrazová časť Národného pokladu – konkrétne sto darovaných obrazov majstra Vincenta Hložníka – je zničená. Vraj ich zožiera pleseň niekde v pivniciach matičných budov. A neprajníci sa len posmievali, napriek tomu, že to bola čistá lož. Obrazová a aj zlatá časť zbierky na Národný poklad sú v poriadku a matičiari ich chcú ukázať po dlhých rokoch aj verejnosti.

Práve preto sa Matica slovenská v oné dni 10. a 11. novembra v srdci Liptova ocitla na rázcestí. Ako bude ďalej pokračovať vo svojej činnosti, keď, žiaľ, povrchná mediálna spoločnosť jej nepraje. A matiční delegáti rozhodli. Opraty národnej ustanovize vložili do rúk mladšej generácii. Predsedom sa stal doterajší podpredseda Marián Gešper, 37-ročný právnik. Historicky najmladší predseda ustanovize. Aj do samosprávneho výkonného orgánu – do výboru Matice slovenskej, zvolili vo väčšine generáciu mladých a matičiarov stredného veku. Najviac hlasov do výboru MS získali mladí ako Marek Nemeč, Marek Hanuska a Janko Seman. Za nimi nasledovali tí zo strednej generácie štyridsiatnikov primátor Partizánskeho Jozef Božik a správca Matice slovenskej Maroš Smolec. Nechýbajú vo výbore ani starší – aby mladým pomohli, ako Libuša Klučková, Dáša Machalová, Zlatka Halková a ďalší.

POKOJNÁ VOĽBA

Je pravda, že bývalý predseda Marián Tkáč bol vo funkcii dve funkčné obdobia, ako povelujú stanovy. No po získaní potrebných nominácií sa rozhodol kandidovať opäť. Vtedy zaujal jasné stanovisko dozorný výbor (DV) MS pod vedením Štefana Martinkoviča, že tretí kandidovať nemôže. Napokon o jeho kandidatúre rozhodovali priamo matičiari, aby to bolo demokratické. Niektorí si možno mysleli, že týmto rozhodovaním sa zbytočne matičiari rozdelia. Nestalo sa tak. Po krátkej diskusii, uvedení záväzného stanoviska DV MS a predstavení aj právneho názoru odchádzajúceho predsedu drvivou väčšinou rozhodli, že kandidovať už Marián Tkáč nemôže. Voľby prebehli rovnako jednoznačne. Spomedzi dvoch kandidátov na predsedu MS M. Gešpera a R. Michelka a dvoch kandidátov na predsedu DV MS Š. Martinkoviča a J. Steinera – dvojtretinovou väčšinou zvíťazili M. Gešper a Š. Martinkovič.

Matica slovenská teda ostáva jednotná aj po ostanom valnom zhromaždení. Stojí však pred veľkou výzvou. Či mladá a stredná generácia presvedčia širokú slovenskú verejnosť o svojej opodstatnenosti. Je zrejme že áno. Novozvolený predseda M. Gešper svoju víziu predstavil aj na stránkach Slovenských národných novín práve v tomto vydaní. Držme im palce.

Medzinárodný putovný festival poézie Pars Poetry 2017 predstavil básnikov

Vďaka láske k veršom a literatúre

Maroš M. BANČEJ – Foto: autor

Nie je vôbec každodennou udalosťou, aby vznikol nový festival, najmä ak ide o žáner taký výsostne nekomerčný, akým je poézia. Ale záranky sa predsa len dejú. V dňoch 14. až 16. novembra 2017 sa uskutočnil nultý ročník Medzinárodného putovného festivalu poézie Pars Poetry 2017. Pozornosti vnímavého milovníka literatúry iste neušla jedna dôležitá vec. Na plagátoch tohto rozhodne zaujímavého podujatia nebola uvedená nijaká oficiálna spisovateľská organizácia a, samozrejme, ani dôvetok, z ktorého oficiálneho fondu bola akcia financovaná. Pars Poetry 2017 totiž zorganizovali básnici pre básnikov a milovníkov poézie. Len tak, ako sa hovorí, z lásky k literatúre a slovenskej poézii.

Je to presne rok, keď na Slovensku vzniklo občianske združenie Pars Artem, ktoré samo seba definovalo sloganom: O literatúre inak ako trochu, bez pardonu a bez servítky. Zakladajúcimi členmi sa stali poetka a prozaička Zuzana Kuglerová, básnik a aforista Ondrej Kalamár a básnik Ján Tazberík. Vznik tohto najmladšieho slovenského literárneho združenia bol logický práve v časoch, keď sa doterajšie zavedené literárne subjekty – či už Spolok slovenských spisovateľov, či organizácie združené do Asociácie organizácií spisovateľov Slovenska, dostali do chronickej krízy spojenej s právnymi spormi okolo budovy na Laurinskej ulici v Bratislave či s tým súvisiacej pasivity členov.

■ SPISOVATELIA A INTERNET

Hybnou silou, ktorá vygenerovala združenie Pars Artem, bol internet, najmä sociálne siete. Práve tie podľa jednej z iniciátoriek Zuzany Kuglerovej ostali úplne mimo pozornosti a záberu „klasických“ spisovateľských organizácií. A pritom tento čoraz masovejší súčasný spôsob medzifundkej komunikácie je priestorom, kde

sa objavuje a prezentuje nezanedbateľné množstvo potenciálnych autorov poézie a prózy. Nemaľú úlohu zohrala aj pretrvávajúca animozita medzi jednotlivými literárnymi subjektmi.

■ POÉZIA EŠTE ŽIJE

V prvom čísle internetového časopisu Pars Artem o tom mimo iného Ondrej Kalamár píše: „Je tu problém, že prakticky vo všetkých (spisovateľských organizáciách, pozn. autora) existuje akási neoficiálna čierna listina spisovateľov a hlavne osôb vo vedení niektorých spisovateľských organizácií, s ktorými má prípadný člen – samozrejme neoficiálne – zákaz čo i len komunikovať, nieto ešte zúčastniť sa s nimi na spoločnej akcii.“ Práve pre tieto dôvody vzniklo občianske združenie Pars Artem, následne rovnomený internetový dvojmesačník a najnovšie aj medzinárodný putovný poetický festival Pars Poetry. A to všetko bez eura dotácií, čisto iba s dobrovoľným obetavým nasadením ľudí, ktorým nie je ľahostajný osud slovenskej literatúry!

Trasa nultého ročníka poetického festivalu Pars Poetry 2017 bola

nasledovná: Modra, Banská Bystrica, Kremnica, Zvolen, Bratislava. Medzi účastníkmi nechýbali mená ako Erik Ondrejčíka, Benjamín Škreko, známy český básnik Alois Marhoul a ďalší. Básnik Miroslav Kapusta okomentoval festivalovú zastávku v Banskej Bystrici nasledovne: „Vďaka literárnemu zoskupeniu Pars Artem, jeho organizátorom – Zuzke Kuglerovej, Ondrejovi Kalamárovi a Jánovi Tazberíkovi, dostali prvý oficiálny priestor na predstavenie sa verejnosti účastníci Medzinárodného putovného festivalu poézie v Banskej Bystrici, a to v Cikkerovej sieni mestskej radnice. Tu sa k jeho účastníkom prihovril i viceprimátor mesta Banská Bystrica Martin Turčan, po ktorom sa banskobystrickej verejnosti predstavilo celkom sedemnást' účinkujúcich poetov nielen zo Slovenska, ale i z Česka a z Bulharska a svojim umením ich podfárbili aj hudobníci, speváci a diela výtvarníka. Určite si všetci zaslúžili obdivný potlesk poslucháčov, ktorých prišlo potešujúco hojne. Veľká vďaka za podporu mestu Banská

Zuzana KUGLEROVÁ a Ondrej KALAMÁR na slávnostnom ukončení festivalu Pars Poetry 2017.

Bystrica a Verejnej knižnici Mikuláša Kováča v Banskej Bystrici.“

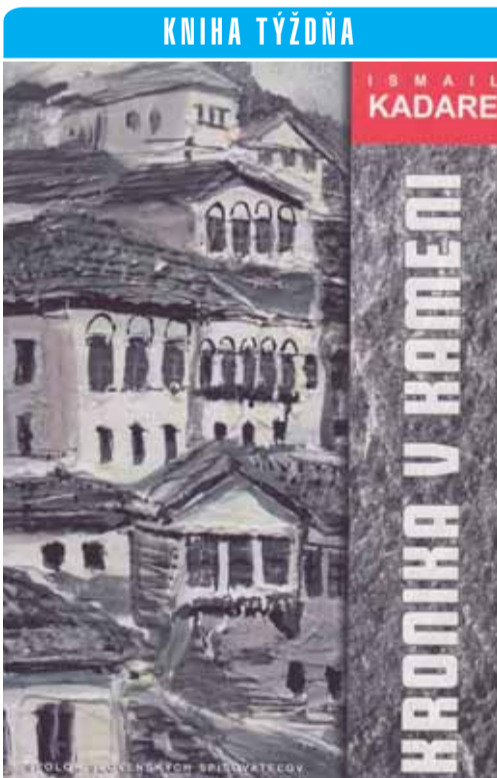
■ BUDÚCNOSŤ UKÁŽE

„Hlavným cieľom a zameraním združenia Pars Artem je podpora literatúry a jej autorov, pretože v súčasnosti je ich postavenie hlboko spoločensky podhodnotené. Najviac to pociťujú autori menšinových žánrov, menovite poézie, ktorí majú nielen problém publikovať, ale hlavne zúčastňovať sa na aktívnejších formách komunikácie s čitateľmi, a to na besedách, pretože často sami znášajú všetky náklady s tým spojené,“ hovorí Ondrej Kalamár a zároveň dodáva, že zorganizovať podobnú literárnu akciu za tri mesiace je zrejme v našich pomeroch unikát.

Samozrejme, základom bola osobná iniciatíva organizátorov, ktorí získali veľkú nefinančnú podporu priamo od guvernéra Národnej banky Slovenska Jozefa Makúcha, ktorý účastníkom poskytol ubytovacie priestory v zariadení NBS v Kremnici. Rovnako žičlivo sa prejavilo aj Literárne informačné centrum, ktoré poskytlo na presun poetov a poetiek mikrobus, no aj tak sa časť účastníkov presúvala po vlastnej osi a za svoje. Jednoducho, organizátori potvrdili, že kvalitné literárne podujatie, ktoré zarezuje na verejnosti, sa dá uskutočniť aj bez nárekov nad ekonomickými brzdami. A ako dôkaz, že ich aktivity zďaleka nie sú vyčerpané, vyhlásili organizátori v budúročnom Pars Poetry 2018 aj rovnomennú literárnu súťaž.

Ismail Kadaré: Kronika v kameni, Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, Bratislava 2017

Vojnový jed neutrávil osviežujúci dúšok

Ismail Kadaré je najznámejší a najpredávanejší albánsky spisovateľ. Narodil sa v roku 1936, takže hrôzy druhej svetovej vojny sa usadili v jeho detskej duši. Kronika v kameni je akoby ozvenou tohto obdobia. Je prešpikovaná dobovými úryvkami z kronik, čo čitateľovi veľmi pomáha pochopiť realitu zložitých vojnových čias na Balkáne.

Kadarého kronika zaujme nielen čitateľov so zmyslom pre vojnovú problematiku. Upúta každého, kto si dokáže vychutnať autorskú originalitu v každom smere. Vojnové obdobie a udalosti povstania, prezentované detskými očami, zjemňujú ľudskú obľudnosť a krutosť a súčasne im poskytujú bizarný rámec. Kniha je majstrovským dielom, unikátnym spomedzi titulov s vojnovou tematikou. Pri čítaní Kadarého Kroniky v kameni schádza na um kacírka myšlienka, či autor vojnové obdobie nevyužil iba ako dramatickú kulisu na zobrazenie života v Albánsku, jeho tradícií, kultúry, politiky, folklóru. Niektoré zvyky priam vyúsťujú dych. Ako naložili so ženami, ktoré otehotneli mimo manželstva? Museli zomrieť! Podobných tvrdých „opatrení“ mala albánska spoločnosť do skončenia vojny mnoho. A jedinečnosť ju sprevádzala každodenným kolobehom.

Pri návšteve Izraela upútajú pozornosť ruiny nových domov. Sprievodcovia upozornia, že takto skončia domy palestínskych teroristov. Podobný osud stihol dom Envera Hodžu, povojnového komunistického diktátora Albánska. Počas vojny bola na neho vypísaná vysoká odmena. Tak za oznámenie, ako aj za jeho dolapenie. Niektoré heslá z tých čias – ako smrť kresťanom, mrazia aj dnes.

Opisy známych dejinných udalostí zvyčajne oslabujú texty kníh, lebo ich jazyk pôsobí cudzorodo. Nie však u Kadarého. Práve detský výber spievodcu knihou je tým osviežujúcim vankom, ktorý aj administratívne nariadenie urobí stráviteľným. Albáncom možno majstra Kadarého len závidieť.

Eva ZELENAYOVÁ

MEDAILÓN

Sú prozaičky, ktorých príbehy neohurujú veľkými vášňami a vypätými situáciami, no napriek tomu doslova chytia čitateľa za srdce a prinútiť ho prežívať hlboko ľudský príbeh spolu s autorkou. Takýto dar rozprávačstva má nesporne aj prozaička a prekladateľka Viera ŠVENKOVÁ.

Bez bubnovania, ale nástojčivo

Narodila sa 3. novembra 1937 v Poprade v časti Veľká. Tu študovala na jedenástoročnej strednej škole a po maturite odišla do Bratislavy, kde žije dodnes. Po štúdiu slovenčiny a ruštiny na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského pracovala ako redaktorka vo viacerých literárnych časopisoch (Slovenské pohľady 1974 – 1977, Revue svetovej literatúry 1977 – 1982) a vo vydavateľstvách (Mladé letá 1960 – 1969, Smena 1988 – 1993). Popri vlastnej tvorbe rediguje a prekladá z nemčiny, angličtiny, ruštiny, ukrajinčiny a češtiny. Viera Švenková patrí medzi ženské spisovateľky, ktoré sa neozývajú prívlastkami nahlas, ale ich výpoveď nie je preto menej nástojčivá ako výpoveď autoriek, ktoré na seba upozorňujú výraznejším tematickým záberom, špecifickým, zvláštnym prostredím či inými, akoby mimoliterárnymi kvalitami. Švenková je však od začiatku orientovaná špecificky na literárnu, nie mimoliterárnu výpoveď a chce nám jednoducho niečo povedať. Publikovať začala v Mladej tvorbe a za zbierku poviedok Biela pani Zuzana (1973) bola odmenená ako najúspešnejšia debutantka roka Cenou Ivana Kraska. Nasledovali ďalšie knihy. Napríklad román Limbový háj s tematikou povstania, ale najmä knihy s témou jej srdcového podtatranského kraja. Okrem toho sa autorka intenzívne venovala prekladaniu, ale aj tvorbe pre deti. Zatiaľ ostatná kniha Hra o perly jej vyšla minulý rok vo Vydavateľstve SSS. Viera Švenková sa v týchto dňoch dožíva významného životného jubilea. V mene redakcie SNN jej srdečne blahoželáme!

(mab)

HUMORESKA

Ráno čo ráno idúcky do práce prechádzam okolo budov Slovenskej technickej univerzity. Tá trasa je mi blízka, keďže ide o moju alma mater, vtedy ešte Slovenskú vysokú školu technickú. Samozrejme, pravidelne miňam skupinky študentov náhliacich sa na prednášky či „cviká“ a raz za čas aj na skúšky. Teda aby som bol presnejší, stretávam aj študentky, aj keď genderoví policajti, ktorí v Angličku presadzujú označenie „tehotný človek“, by ma veru za rozlišovanie medzi pohľaviami študentov nepochválili. Občas sa prichytím, že v duchu začúvam do svojich študentských čias a porovnávam. Najmä v teplých

mesiacoch, keď sa na študentkách mení pomer textilu a kože. Viem, že v dnešnej diktatúre korektnosti a hystérii okolo harašmentu riskujem označenie „sexistický samec od

závideli kamarátom na humanitárnych univerzitných odboroch či na medicíne kde, ako naše objektívne prieskumy dokazovali, bol pomer medzi štandardom a nadštandar-

technických študijných smeroch to opeknieva. Reku, žijeme inú dobu. Kam sa len človek zvrtné, nadabí na značkový obchod plný rafinovaných módných kúskov a aj dostupnosť

dral lavice posluchárni, naše spolužiacky sa mohli inšpirovať akurát tak časopisom Dievča a tie z lepších rodín západonemeckou Burdou. No a v televízii namiesto Smotánky a rôznych módných šou a misskárskeho úletov videli nanajvýš tak zaslúžilé pracovníčky poľnohospodárstva, ako preberajú rezortné vyznamenanie. Takto som veru špekuloval, čo mi však nebránilo potešiť sa nekorektným pohľadom na mladé lastovičky zlietajúce sa ráno do školy. Raz som o svojom výskume a záveroch porozprával priateľovi. Chvilu ma počúval a povedal: Obchody, móda, kozmetika... Dobré, všetko beriem. Ale hlavnou príčinou, že tie baby opekneli je tvoja päťdesiatka na krku.

Marek DANKO

Ej, také sa mi dievča páči...

svine domácej“, ale v mojom veku si to môžem dovoliť. Na tomto mieste môžem zodpovedne prehlásiť, že som často v údive, aké fešandy, kočky, lasice a inak mužmi označované devy sa hrnú do dvier techniky. Pátrajúc v pamäti som konštatoval, že za mojich študentských čias sme síce mali v ročníku zopár výstavných krásavíc, ale prevládal zdravý slovenský priemer. Tíško sme

dom celkom opačný, ako trebárs na chemicko-technologickej fakulte. O Vysoké škole múzických umení ani nvraviac, ale to sme nebrali ako plnokrvnú vysokú školu, ale skôr ako nejakú exotickú inštitúciu. Nebolo to nič nové. Aj počas stredoškolských liet nám gymnazistom závideli baby chalani z priemyslovky. Po nejakom čase som začal rozmýšľať, čím to asi bude, že aj na

fajrovej kozmetiky sa pohla o svetelné roky od čias, keď pomaly jediným dezodorantom bol legendárny Bac. Naše rovesníčky nezriedka kvôli módnym žiadziam museli mať doma šijací stroj a slová ako kozmetický salón, nechtové štúdio, solárium či fitness boli v rovnakom rangu ako vesmírna základňa na Marse. Aj médiá hrajú dôležitú úlohu. V tom módnom praveku, keď som

Únia slovenských novinárov prvý raz udelila Ceny Gabriela Zelenaya Reportér do posledného dychu

Text a foto: Emil SEMANCO

Koncom marca tohto roka rozhodla členská schôdza Únie slovenských novinárov udeľovať výrazným osobnostiam mediálneho priestoru Cenu Gabriela Zelenaya. Výbornou príležitosťou na udelenie prvých ocenení boli blížiacie sa nedožití deväťdesiate piate narodeniny (26. 11. 1922) tohto skvelého športového reportéra, ale aj blogera – ako sa teraz módne označujú pohotiví glosátori. Ocenenie si z rúk predsedu poroty Marcela Merčiaka ako prví prevzali Jozef Kšíňan, Stanislav Dutka, Dušan Gabáni, Milan Bláha, Jozef Jarkovský, Boris Latta, Štefan Nižňanský, Ladislav Šidelský, Michal Záleta, ale aj náš kolega Dušan D. Kerný... A, pravdaže, aj Jožko Golonka. Za Karola Poláka prišla pre pctu jeho pani Agáta... Ktovie, ako by tie júnové slávnostné okamihy priblížil slávny reportér? Lenže on už od augusta 2003 svojím nenapodobiteľným spôsobom komentuje duely v nebeských výšinách, kam sa s „mikrofónom za športom na bohovské zápasy“ vybral tesne po svojej osemdesiatke...

Dlhý bol rad gratulantov, čo prišli Gabovi Zelenayovi blahoželáť k ôsmim krížikom. Všetci, čo ich už máme na chrbte viac, citlivo vnímame, ako čas letí, ale mnohých jeho okrúhle výročie doslova zaskočilo, veď na svoj vek vôbec nevyzeral. Mnohí (aj oveľa mladší) sme mu závideli jeho činorodosť, paletu aktivít, vytrvalosť – veď deň čo deň vyše dva roky mal svoj glosár v novinách, ktoré v tom ponovembrovom kvase vznikli na podporu vlastného slovenského štátu. Dva fleky (!) Každý, kto v novinárskej brandži dakedy viedol pravidelnú rubriku, vie, ako človeka tých šesťdesiat riadkov stroví a vyštávi...

Keď sme sa ho pýtali, dokedy chce to tempo vydržať, bez náznaku pózy odvetil: „Do posledného dychu!“

A to viedol seniorskú novinársku organizáciu, chodil po úradoch, burcoval, mobilizoval, moderoval veľké mítingy, organizoval. Kde sa zjavil, všade ho bolo plno. A... stále odmietal čo i len kvapôčku alkoholu. O fajčení ani nehovorím. Ani na jubileum, ktorého oslavy sa preniesli až do prvých týždňov roka 2003, neurobil výnimku.

„Veď som vydržal celý život...“ zdvorilo odmietol, keď som ho pri debata ako oslávenca pokúšal a zvädzal aspoň na symbolický dúšok. O to väčší nás všetkých, čo sme ho dôverne oslovovali ujo Gabo, zaskočila zvesť o jeho skone.

■ HERECKÁ LÁSKA

Dlho som odmietal uveriť, že ho niet. Púšťal som si vlastný retrofilm z roku 1982, keď som ho spoznal na novom redakčnom pôsobisku v Smene. Režisér Stanislav Párnický tam vtedy nakrúcal podľa predlohy Eugena Gindla film Hĺbkový rekord a viacerí moji kolegovia si v ňom zahrali epizódne postavičky. Ale Gabo, Gabo mal hlavnú rolu. Presvedčivo stvárnil ponevieraného vynálezcu Harminca, ktorý popri neuplatnenom bankom kombajne zmajstruje aj lietajúce krídlo – rogalo. V jednej zo scén pod hradom Branč na ňom aj plachtí. A to mal už vtedy šesťdesiat!

„To lietanie malo tvrdý dopad, zlomenú kľúčnu kosť aj rebrá,“ zaspo-

Gaba ZELENYA si staršia generácia spája najmä so športovými prenosmi a s ich komentovaním, ale tomuto rozhladenému žurnalistovi i literátovi neboli cudzie ani besedy o iných oblastiach, povedzme o hudbe. Na snímke v rozhovore s hudobným skladateľom, národným umelcom Jánom CIKKEROM.

minal si v poslednom našom rozhovore v známej bratislavskej Alžbetke. „Na druhý raz, len čo som sa trochu pozviechal, vletel som medzi dobytok na lúke a narazil krave do zadku... Mal som podľa scenára urobiť s krídlom len pár krokov, pobehnúť s ním, akže štartujem, zvyšok už mala byť záležitosť kaskadéra, lenže dopadlo to, ako dopadlo...“ komentoval svoj vlastný „hĺbkový rekord“ a s nečakaným citom v hlase rámcovo: „Málokto vie, že som chcel byť herec. Herectvo bola moja veľká láska. Už ako šestnásťročný študent som po otcovi, ktorý zavraždený zomrel, prevzal v Trenčíne vedenie úspešného súboru ochotníkov. Účinkovali sme aj na divadelných prehládkach v Martine, kde som sa dočkal azda najväčšej pochvaly, keď mi na vyhodnotení po vystúpení poklepal na plece sám Janko Borodáč – náš vtedajší absolútny idol – a povedal: Predstavujem vám svojho budúceho nástupcu...“

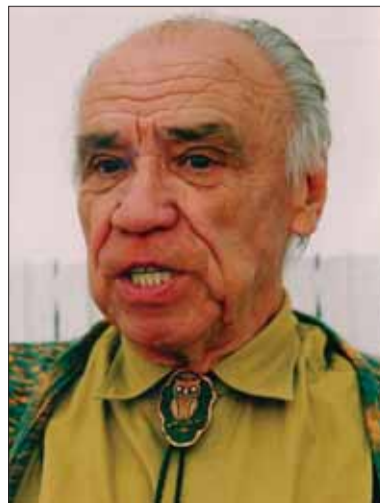
■ SO ŠPORTOM V ERBE

Narodil sa v Bánovciach nad Bebravou, ale detstvo prežíval pod hradom Matúša Čáka na niekdajšej

Jubilejnej ulici. Chodil do trenčianskeho Gymnázia Ludovíta Štúra a po maturite si odkrúcal povinnú prax pred vysokoškolským štúdiom farmácie v Lekárni u svätého Ducha. Výhodou brigády bol zisk živnostenského listu – predavača v drogerii. Lenže od šestnástich rokov už hrával hokej v trenčianskom áčku, ale bavil ho aj basketbal a atletika. Bol dorastenecký rekordér v behu cez prekážky... S hokejistami VŠ Bratislava sa prebojoval do česko-slovenskej ligy, takže do špičkového Oddielu armádných pretekárov prichádzal akoby so športom v erbe. Bol tam brankárom a v bránke stál aj v pamätom celoštátnom finále, keď si tesne pred koncom zápasu za nerozhodného stavu nešťastne kopol puk do vlastnej siete... V šatni plakal ako dečko. Nevedel ho utíšiť ani spoluhráči. Korčule po tom sklamaní zavesil na kliniec.

„A visia tam dodnes ako memento, že flintu do žita netreba hádzať. Urobil som to len raz! Odvtedy vždy prevážilo zelenayovské krédo, že v živote treba bojovať!“

Ako vysokoškolák v Bratislave

Nezabudnuteľný reportér Gabriel ZELENYA.

som sa bezhlavo zaľúbil. S mojou milou sme spriadali plány, že sa zoberieme. Ale bez prostriedkov? Preto som išiel v septembri v roku 1946 na konkurz do rozhlasu. Prihlásených bolo tridsaťšesť uchádzačov, po dvanástich skúškach som si mohol povedať: Vyhral si! Ale to ma ešte trištvrte roka k mikrofónu nepustili. Presadiť sa mi pomohol vtedajší šéfreportér Imrich Jenča, ktorý ma vzal na ligový futbalový zápas do Žiliny, kde hosťoval slávny ŠK Bratislava. Po troch či štyroch úvodných minútach mi odovzdal mikrofón: „Teraz je to na tebe!“

Moja prvá reportáž. Ohlas bol priaznivý. Potom ma už na komentovanie športových podujatí nasadzovali pravidelne. Tá študentská láska sa pominula, rozhlasová mi zostala na celý život. Opisal som ju v knihe Oprášené historky, ktorá vyšla v roku 1980.“

Spomenul som trenčiansku Jubilejnú ulicu. Býval tu aj Alexander Dubček, s ktorým boli priatelia. Ujo Gabo o tých časoch hovoril zvláštnym, vonkoncom nereportérskym timbrom: „Ako šarvanci sme boli od prvého teplého dňa pri Váhu, po ktorom vtedy ešte plávali pte. Opaľovali sme sa, kúpali. O Sašovi viem, že zachránil aj dajakých topiacich sa...“

Ako rozhlasový reportér prešiel s mikrofónom od roku 1947 do roku 1985 poriadny kus sveta, ale krajinnu krajinu bolo pre neho Slovensko. A v ňom na najvyššom bode, na piedestáli – Trenčín. So Zelenayovcami je spojený niekoľko storočí, veď boli jednou z najstarších tamjších rodín.

„Vždy sa ma zmocní vzrušenie, keď tadiaľ cestujem vlakom, prechádzam autom popod majestátne sídlo pána Váhu a Tatier. V celej jeho dlhej histórii, ktorá sa začína nápisom rímskych légii na hradnej skale, je symbolom sily a nezdolnosti. Vďaka chrabрым a statočným obrancom. Neboli to fiktívni rytieri spod Sitna, ale ozajstní slovenskí junáci. Bár by sa našli takí pre Slovensko v súčasnosti aj v budúcnosti!“

■ KRÍŽ ZA ZÁSЛУHY

Prezident Rudolf Schuster pri príležitosti desiateho výročia vzniku Slovenskej republiky udelil v roku 2003 Gabrielovi Zelenayovi za zásluhy v rozvoji športovej žurnalistiky Príbinov kríž II. triedy. Keď sa ho pri tejto príležitosti pýtali, ako vznikol jeho povestný reportérsky štýl, odvetil: „Spočiatku som reportoval, ako bolo zvykom. Naháňal som loptu po trávníku a puk po ľade ako hráči. Kolegovia od mikrofónu na to stačilo šesťdesiatšesť slov – bez mien hráčov... A pochodil celý svet. Keď ma z rozhlasu jedného dňa vyhodili ako buržoázneho nacionalistu a žil som z ruky do úst, mal som dost času premýšľať, ako zmeniť zaužívané. Zaujímal som si využiť za mikrofónom svoje skúsenosti fotografa, glosátora a vytvárateľ rozhlasové obrázky videného, počutého, zažitého, aby som vytvoril plastický obraz diania na ihrisku. Musel som však presvedčiť konzervatívnych poslucháčov i seba. Keď som už bol takmer rozhodnutý nechať to, spýtal som sa raz na návšteve skvelého a neúprosného literárneho kritika Alexandra Matušku, či mám utiecť od svojho nového spôsobu reportovania? „Boh chráň!“ povedal. „Je to ešte kostrbaté, ale má to čosi do seba. Treba na sebe pracovať.“

O dva dni som na túto tému obrátil reč s dramatikom Petrom Karvašom. Ten bol konkrétnejší: „To, čo robíte, je ako u sochára kus hlíny, ktorý má tvar hlavy, ale detaily chýbajú. Tie treba ešte dotiahnuť. Porozmýšľať, ako na vec ísť.“

Boli prázdniny. Dva mesiace som rozmyšľal. Vytvoril som si schému reportáže – mozaiky, aké vytvárali z kamienkov starovekí majstri v Pompejach. Hľadal som tie „kamenky“ po ihrisku aj mimo neho, ukladal detaily, vytváral obraz, až ma to po čase opantalo a začal som sa s tým hrať. Bavilo ma to... Bola to vášeň, nie povolanie.“

■ HĽBKOVÝ ZÁRMUTOK

Tak to akosi vyšlo. Na ten rok 2003, keď sme mu nechceli uveriť jeho osemdesiat... Nebesá to tak zariadili; vraj im tam treba rozhlasového reportéra. Práve vtedy. A padlo to na Gaba Zelenaya, ktorého som zrejme nielen ja v tomto žánri považoval za jednotku.

Keď mi to jeho dcéra opakovala do telefónu, myslel som si, že je to iba finta. To nemôže byť pravda... Veď len nedávno sme hovorili o tom, ako na Jubilejnej ulici pod hradom Matúša Čáka dral krátke nohavice. Dlho-predlho som dúfal, že sa ten miliónový chlap len kamsi vzniesol na lietajúcich krídlach, aby vytvoril rekord.

Posledný. Hĺbkový rekord zármutku. Zvestovateľ Gabriel...

Pred 180 rokmi sa narodil pedagóg a zberateľ ľudovej slovesnosti Adolf Peter ZÁTURECKÝ

Videla žaba koňa kuť, zdvihla tiež nohu...

Maroš M. BANČEJ – Foto: archív SNN

Naši kodifikátori spisovnej slovenčiny a následne spisovatelia, jazykovedci a všetci Slováci, pre ktorých bol rodný jazyk takpovediac základnou podmienkou prežitia národa, si veľmi dobre uvedomovali bohatosť našej reči. V období jej víťazného nástupu medzi európske jazyky to dokazovali najmä tým, čo národ vytvoril za stáročia svojej existencie. Ľudovou slovesnosťou, povestami, piesňami, rozprávkami, ale aj prísloviami a porekadlami. Medzi kľúčových dejateľov v zachovávaní našej bohatej slovesnosti patrí aj Adolf Peter ZÁTURECKÝ.

Pedagóg, jazykovedec, publicista a zberateľ ľudovej slovesnosti Adolf Peter Zátúrecký sa narodil v roku 1837 v Liptovskej Sielnici rodicom Petrovi Pavlovi Zátúreckému

a Márii, rod. Lehotskej Slabejovej. Pochádzal teda zo šľachtického rodu Zátúrecký zo Záturčia. Po gymnaziálnych štúdiách v Kežmarku a Modre pôsobil od roku 1854 ako učiteľ v Liptovskej Sielnici a od roku 1869 v Brezne. V rokoch 1869 – 1871 bol publicistom v časopise Evanjelická škola. Ako spisovateľ sa Adolf Peter Zátúrecký prejavil v roku 1873, keď vyšla jeho adaptácia nemeckej náboženskej poviedky Tomáš Nápravník. Okrem nej pre deti zveršoval mravné poučenia Hájčiek (1879) a pre učiteľov zostavil v roku 1880 zberku príležitostných vinšov Vinšovník. Okrem toho publikoval aj v časopisoch pre deti (Včelka, Dom a škola, Priateľ školy a literatúry) a prispieval do viacerých odborných časopisov (Časopis MSS, Národné noviny, Obzor).

Ako folklorista sa Zátúrecký zaoberal nárečiami a názvoslovím. Zozbieral a zostavil miestne názvy z okolia Liptova a Turca a bol autorom odborných učebníc, obrázkových šlabikárov a čítaniek. V roku 1894 v Martine vyšlo jeho dielo Slovenské hádanky, ktorým sledoval najmä pedagogické ciele a ktoré signalizovalo jeho odborný záujem o ľudovú slovesnosť. Ten sa naplno prejavil v jeho práci s porekadlami a prísloviami, ktoré zhromažďoval tridsať rokov. Zbierka Slovenské príslovia, porekadlá a úslovía bola hotová už v roku 1878, no pre úradné zatvorenie Matice slovenskej vyšla až v roku 1897 v Prahe. Zbierka obsahuje takmer trinásťtisíc položiek a je výsledkom autorovho

sústredného bádateľského úsilia. Verejnosť ju prijala veľmi kladne a poskytla jej možnosť komparácie s podobnými zbierkami v Poľsku, Čechách a Maďarsku. V dobovom medzinárodnom kontexte prevyšila všetky podobné zbierky a jej vedecká úroveň, teda triedenie a usporiadanie materiálu či odkazy na inonárodné zbierky prísloví, dodnes budí úctu u odborníkov.

Rozdiel medzi prísloviami a porekadlami je podľa literárnych a jazykových odborníkov len významový. Príslovia majú obraznú platnosť, no majú aj didaktizujúce poslanie (poučný zámer). Porekadlá sú obrazné výrazy bez tohto priameho poučného zámeru. Tak či tak, je táto slovesnosť inšpiratívna dodnes. Posúďte sami: „Čo

Neoprekonateľný zberateľ ľudovej slovesnosti Adolf Peter ZÁTURECKÝ.

komu milé môže byť aj hnilé.“ – „Kto sa bojí, tomu prdom zvoní.“ – „Spadne to z neho ako z husi dážd“, – „Banuje ako krava za zvoncom.“ – „Do učenia sprostý, ale na figle ho je dost.“ – „Videla žaba koňa kuť, zdvihla tiež nohu...“

Mesto Martin si uctilo dielo a veľké zásluhy prof. Imricha SEDLÁKA

Najvýznamnejší z novodobých maticiarov

Juraj KAPLAN – Foto: mesto Martin

Jednej z najvýznamnejších osobností novodobej matickej histórie prof. PhDr. Imrichovi SEDLÁKOVI, CSC., udeľili v týchto dňoch Cenu mesta Martin in memoriam za intenzívne a odhodlané pôsobenie v oblasti vedy, literatúry, histórie a kultúry Slovenska i mesta Martin, za jeho propagáciu a rozvoj. Za neobohého matického činníka a vedca prevzala vyznamenanie manželka PhDr. Viera Sedláková.

Pani Viera Sedláková ako tajomníčka matického Národopisného odboru na slávnostnom udeľovaní verejných uznání a ocenení mesta Martin v piatok 10. novembra zároveň zastupovala aj Maticu slovenskú, keďže odovzdávanie pocty sa uskutočnilo v čase konania volieb funkcionárov počas matického valného zhromaždenia. Ocenenie bývalého podpredsedu, správcu, vedeckeho tajomníka, funkcionára a člena výboru MS vypracoval a za MS navrhol člen výboru MS Viliam Komora v spolupráci s viceprimátorom mesta Martin Imrichom Žigom.

Pripomeňme, že profesor Imrich Sedlák sa narodil 21. 1. 1933 v Červenci pri Prešove. Študoval na Filologickej fakulte Vysokej školy pedagogickej v Prešove slovenskú literárnu

PhDr. Viera SEDLÁKOVÁ, manželka prof. Imricha SEDLÁKA, po prevzatí jeho vyznamenania Cenou primátora mesta Martin z rúk viceprimátorov mesta Ing. Milana MALÁKA a Mgr. Imricha ŽIGA (vľavo).

históriu, kde neskôr pedagogicky literárne a kultúrne tradície Slovákov a Slovenska v slavistickom kon-

texte. Osobitne sa venoval regiónu východného Slovenska z hľadiska integrácie v rámci národa a SR. Ako literárny a kultúrny historik, vysokoškolský pedagóg a vedecký pracovník sa vyše päťdesiat rokov zaoberal vedecko-výskumnou i publikačnou činnosťou. Podpísal sa pod stovky štúdií a desiatky významných vedeckých publikácií. Bol vedúcim autorských kolektívov, spoluautorom a editorom významných diel, ako napríklad Strieborný vek a Dejiny slovenskej literatúry. Nejedna literárno-múzejná výstava či expozícia nielen Matice slovenskej je jeho dielom. V roku 1976 začal pracovať v Matici slovenskej, dovtedy bol jej neplateným funkcionárom a celoslovenským podpredsedom. Postupne sa stal jedným z jej najvýznamnejších vedcov a najaktívnejších činníkov. Pomáhal aj pri propagácii a rozvoji mesta Martin. Stál pri rekonštrukcii Národného cintorína i prvej budovy Matice slovenskej. Vynaložil veľké úsilie pri spracovávaní a realizácii expozície Slovenského národného literárneho múzea, ktoré dodnes slúži širokej verejnosti. Osobne sa zaslúžil na tvorbe koncepcie, príprave rokovani a podkladov na prijatie zákona o meste Martin ako centre národnej kultúry Slovákov.

MATIČNÉ DEPEŠE

Hurbanove medaily

Báseň Jaroslava Rezníka *Pieseň o vlasti otvorila vrcholné podujatie Roka Jozefa Miloslava Hurbana v Trnavskom samosprávnom kraji, ktorým bolo v októbri v Divadle Jána Palárika oceňovanie významných osobností pamätnými medailami s jeho menom. Vyše tridsiatim vyznamenaným, medzi ktorými boli aj činníci Matice slovenskej Marián Tkáč a Jaroslav Chovanec, odovzdal medaily príkladný vlastenec, doneďavna ešte župan TTSK Tibor Mikuš.*

Spomienka na Ladislava Ťažkého

Na mieste posledného odpočinku Ladislava Ťažkého v Starom Klíži v okrese Partizánske uskutočnila sa v minulých dňoch pietna spomienka pri príležitosti šiesteho výročia úmrtia tohto slovenského spisovateľa. Na pietnom akte sa zúčastnili stovky ľudí z blízkeho okolia, z rodnej obce Čierny Balog, rodinní príslušníci aj viacerí slovenskí spisovatelia. O diele a živote Ladislava Ťažkého prehovoril literát Ľuboš Jurik.

Technika osemdesiatročná

Slovenská technická univerzita v Bratislave si v týchto dňoch slávnostným zhromaždením akademickej obce a Vedeckej rady STU v Aule Dionýza Ilkoviča pripomenula osemdesiate výročie vzniku. Ako povedal jej rektor Robert Redhammer, založenie STU predstavovalo vyvrcholenie dôležitej etapy emancipačných snáh slovenského národa, príspevok k budovaniu národnej identity a výchovu stopätidesiatich inžinierov výrazne prispela aj k hospodárskemu a sociálnemu rozvoju krajiny.

V Dubnici o dejinách

MO MS v Dubnici nad Váhom už niekoľko rokov úspešne spolupracuje s dubnickými školami. Maticári pripravujú vedomostné súťaže, ktoré u študentov formujú pozitívny vzťah k slovenskej histórii a kultúre. Taký bol koncom októbra aj vďaka príčineniu vedenia a pedagógov vedomostný kvíz v ZŠ s MŠ Pod hájom, na začiatku ktorého si žiaci najprv vypočuli prednášku o histórii Matice slovenskej a o významnej osobnosti slovenského národa Svetozárove Hurbanovi Vajanskom a potom odpovedali na otázky. Súťaž pripravili a ceny najlepším žiakom odovzdali funkcionári MO MS J. Rybárová, P. Špaček a J. Uhlík.

Maticný beh žiakov

Žarnovickí maticári sú viac rokov známi organizovaním športových podujatí v tamojších školách. V tomto roku v spolupráci so ZŠ na Ul. Fraňa Kráľa pripravili takéto zápolenia pod názvom Matica žiakom – deti behajú pre svoje zdravie a v rámci Európskeho týždňa športu navyše plánujú činnosť s podporou mesta Maticný beh žiakov, na ktorom sa zúčastnilo šesťdesiat žiakov na prvom stupni. Uznanie za organizátorskú prácu si zaslúžia členky MO MS M. Ceizelová a D. Nikodémová, ale aj pedagógovia a pracovníci školy.

Pripravil Emil SEMANCO

(Ne)vedomosti žiakov o národných dejinách a osobnostiach v nich nútia konať

Deň Milana Rastislava Štefánika v Prešove

Text a foto: Slávka JURKOVÁ

Pri príležitosti Medzinárodného dňa školských knižníc na Slovensku, z iniciatívy Domu MS v Prešove a tiež aktívnych pedagógov zo Základnej školy na Ulici Májové námestie v Prešove sa v tomto školskom zariadení uskutočnil Deň M. R. Štefánika. Besedu o tejto významnej osobnosti pripravil súčasný predseda MS Marián Gešper, ktorý interesantný a inšpiratívny Štefánikov život a činnosť pútavo priblížil prostredníctvom faktov, prezentácie

fotografií i historických dokumentov. Na besede s dnes už predsedom Matice sa zúčastnili dve skupiny žiakov ZŠ ôsmeho a deviatego ročníka. Vypočuli si a mohli aj vidieť rôzne prelomové udalosti zo života M. R. Štefánika, ktorý bojoval proti ujarmeniu národov v habsburskej monarchii aj v Uhorsku, za národné oslobodenie a zaslúžil sa o vznik ČSR v roku 1918. Ako slovenský národný hrdina je dôkazom toho, že ak si človek ide za svojím ideálom, vzdeláva sa

a napreduje, dosiahne v živote veľa. Štefánik svojím životom dokázal, že aj bez bohatstva a hmotných statkov je možné vytrvalosťou, inteligenciou a vôľou presadiť sa a uspieť v osobných i spoločenských výzvach.

Prednáška však ukázala i zarážajúce nedostatky vo vedomostiach žiakov v témach z národných dejín a národných osobností. Matica slovenská preto ďalším školám ponúka prednášky aj o ďalších národných dejinných medzíkoch

Predseda MS Marián GEŠPER podpisuje prešovskému žiakovi na besede svoju knihu o slovenských osobnostiach.

a osobnostiach, ktoré ich formovali, a tiež realizáciu pútavých dramatických pásiem mladých maticiarov na ciele vzdelávacieho procesu.

Pieseň Nitra, milá Nitra má korene hlbšie, ako sme si sami dokázali pripustiť

Perla celoeurópskej hodnoty

Eva FORDINÁLOVÁ – Foto: archív SNN

V tretej časti zaujímavého a prospešného cyklu hymnických piesní Ľubice Vozárovej-Strážayovej ma zaujalo nielen pripomenutie pamätnej vychádzky na Devín 24. apríla 1836, ale najmä „presmutný text“, ktorý „Devinom sa niesol na nápev Štúrovej piesne Nitra, milá Nitra“. Jej význam a dôležitosť pre našu národnú kultúru oveľa väčší vzrastie, ak odhalíme korene jej vzniku, ktoré siahajú oveľa hlbšie, ako sme si sami dokázali pripustiť.

Text piesne patrí medzi naše literárne skvosty, ktoré sme prijali za svoje národné dedičstvo bez toho, aby sme vedeli, od koho vlastne pochádzajú. Medzi ne právom patrí pieseň Nitra, milá Nitra, ktorá svojou krásnou melodickosťou, ušľachtilou formou, no najmä dôležitým historickým odkazom vzbudzovala a stále vzbudzuje záujem literárnych historikov tajomnosťou svojho pôvodu.

VYNIKÁ OSOBITOSŤOU

V zborníkoch národných piesní býva označená ako ľudová, ale od všetkých ľudových piesní sa výrazne námetom (aj umeleckou melodickosťou) odlišuje, skôr by si žiadala zaradiť do kategórie historických spevov. Aj medzi nimi však výrazne vyniká svojou osobitosťou.

Popularitu piesne prudko oživil Kollárové Národné zpievanky. Objavila sa v ich prvom zväzku v roku 1834 v oddiele Zpěvy historicky pamětné a Kollár sa zmieňuje o predlohe „z dosti starého rukopisu“ (z archívu Ondreja Novotu a Ondreja Bošániho) vo verzii, ktorá sa stala predlohou všetkých novodobých vydání.

Pieseň doslova „chytla“ mladú slovenskú inteligenciu formujúcu sa v Bratislave, lebo pôdu pre ňu už pripravil Juraj Papánek svojimi Dejinami

národa slovenského (1780), ale najmä Ján Hollý (eposom Svatopluk (1833). Nečudo, že potenciálne autorstvo piesne, zahalené dráždivým tajomstvom, stále provokovalo. Jozef Škulitý v prvom čísle Slovenských pohľadov z roku 1924 publikoval článok Starobylá Nitra. Hľadal tvorcu piesne v staršej generácii (Hollý, Šafárik, Kollár), ale sám uznal, že prozódia Jána Hollého nebola prozódia tejto piesne. Kollára ako editora Spievaniek pre profesionálnu česť (možnosť podvrhu) tiež vylúčil. Ale okrem nich „kde bol ešte človek, ktorý by mal poetického talentu potrebného k zloženiu takej piesne“?

ROZKRÝVANIE ZÁHADY

Článok vyprovokoval profesora Václava Chaloupeckého k literárnej štúdiu Paděly staroslovenských zpěvů historických (Průdy, 1925). Prioritou bola, samozrejme, Nitra, milá Nitra. Z vedome ideologických dôvodov sa usiloval usvedčiť Jána Kollára z jej „podvrhu“ v Národných spievankách. Podľa Chaloupeckého štúdie spevy historicky pamětné v nich „měly a chtěly ukázati kulturní individualitu Slovenska vedle Čech. Mělo tím býti ukázáno a dokázáno, že Slovensko je vlastně rovnocennou složkou v národním těle. A že tak, jako mají Čechy ‚rukopisy‘,

Súčasná tvár starobylej Nitry.

má Slovensko svoje ‚historické písně‘. Ba že má snad ještě víc, nebo tyto dávné rapsodie nevymizely na Slovensku ještě z úst lidu, kdežto v Čechách byly už jen mrtvou literaturou“.

A skutočne – Slovensko má viac. Lebo nešlo o „romantické“ podvrhy.

Očami Matice?

Nazdávam sa, že redakčná rada aj šéfredaktor SNN by mohli zvážiť, aby sa názov tejto rubriky premenoval na – Očami matičiarov. V našej Matici máme, našťastie, veľa očí, ktoré vidia a svojim rozumom aj posudzujú, ako sa nám v Matici darí alebo nedarí. V tomto smere som to videl, ale aj počul na nedávnom valnom zhromaždení Matice slovenskej v Liptovskom Mikuláši. Mnohí matičiari disponujú dobrými novými nápadmi, ako zlepšiť našu prácu na úrovni miestnych odborov, ale aj v matičnej vede, ako ochraňovať a obohatovať kultúrne dedičstvo v našom národe a pre národ, v práci a najmä v pomoci zahraničným Slovákom, vo folklóre vrátane matičných spevokolov a v mnohých ďalších sférach našej činnosti. Viem, nedá sa všetko a hneď. Určite bude potrebné stanoviť si priority podľa dôležitosti a potreby.

Nuž, táto rubrika by nemala mať núdzu o príspevky. Od novozvoleného predsedu Matice, ďalších vedúcich funkcionárov a vedúcich pracovníkov by sme sa mohli dozvedieť viac o ich predstavách, ako ďalej pokračovať v činnosti našej ustanovizne. A nielen od nich, ale aj od členov výboru, dozorného výboru, ako čo najúčinnejšie rozpracovať a najmä akými spôsobmi realizovať v „pracovnom teréne“ závery a ciele z valného zhromaždenia a čo chceme dosiahnuť do budúceho valného zhromaždenia v roku 2021. Pravdaže, každý matičiar by mal mať možnosť vyjadriť svoj názor, prispieť konštruktívnymi nápadmi k činnosti Matice v súčasnom období.

Je nepochybné, že do Matice slovenskej sa skrže novozvolených riadiacich orgánov dostala mladá krv, osvieženie ducha, predpoklady vyššieho stupňa aktivít. Zdá, že to bude aj potrebné, čaká nás veľa práce. Menej hesiel a viac činov. Verím, že vás o tom nemusím presviedčať. Treba dokončiť ešte „nedorobky“ z minulých funkčných období pre nápravu dobrého mena Matice, no predovšetkým pozrieť sa našimi očami do budúcich dialav, kde a aké miesto si zastane v terajších i budúcich časoch Matica slovenská. A nezaбудajme, veľa očí z nášho národa upriamuje pozornosť na naše počiny, naše skutky v jeho prospech, ktorý právom očakáva. Poprajme si šťastnú a úspešnú cestu!

Štefan MARTINKOVIČ
predseda pozorného
výboru MS

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
tasr.

Vlastenecký zájazd košických matičiarov do Likavky a Černovej Nepriazeň počasia plány nezhatila

Anton METEŇKO, Michal MATEČKA – Foto: archív

Košickí matičiari sa rozhodli uskutočniť vlastenecký zájazd Po stopách národných buditeľov v termíne celonárodnej spomienky 110. výročia černojskej tragédie. Prvým ich cieľom bola Likavka, kde je pred tamojším obecným úradom pamätník kapitána letectva in memoriam Ferdinanda Šventa (1913 – 1939), hrdinu Malej vojny, v ktorej tento mladý obranca Slovenska padol pri Pavlovciach nad Uhom pri obrane domoviny počas jej zaberania maďarskou horthyovskou fašistickou armádou. Matičný venček ozdobil jeho pamätník a z úst matičiarov zaznela Sláva šľachetným – Kto za pravdu horí na počesť tohto slovenského sokola spod Čebraťa.

Košickým matičiarom venoval obsiahlu monografiu o obci Likavka jej starosta Ing. Marián Javorka. Potom sa účastníci zájazdu presunuli do Lubochne a po obede za veľmi nepriaznivého počasia do Černovej na hlavný program k 110. výročiu tamojšej tragédie, na ktorom sa zúčastnila aj nárska veľvyslankyňa J. E. Inga Magistadová. Márne vyzerali prezidenta A. Kisku, ktorý vzal nad podujatím záštitu. Ale v Černovej chýbali aj ďalší štátni predstavitelia, a tak protokolárne najvyšším štátnym predstaviteľom bol pri tomto významnom výročí štátny tajomník MV SR R. Urbanovič...

Program moderoval matičiar J. Šimonovič, ktorý po prihovorení hostí uviedol ženskú spevácku skupinu Čriepky z Ružomberka aj mužskú spevácku skupinu Chlapi z Dolnej Lehoty. Dychová hudba odprevádzala účastníkov pietnej spomienky ku Kostolu Panny Márie Ružencovej na svätú omšu, ktorú v priamom prenose vysielalo Rádio Lumen. Pred začiatkom obradu pribudol pri pamätníku černojských martýrov aj venček od košických matičiarov. Hlavným celebrantom bohoslužieb bol arcibiskup Cyril Vasiľ, SJ, generálny sekretár Kongregácie pre východné cirkvi pri Svätej stolici. Mimochodom, košický rodák. Nezabudnuteľná zrejme bude jeho nádherná kázeň. Pietna spomienka

Košickí matičiari pri pamätníku kapitána letectva in memoriam Ferdinanda ŠVENTA pred Obecným úradom v Likavke.

pokračovala priamo na cintoríne pri monumente obetí strelby maďarských žandárov do miestnych veriacich. Aj tu sa svojej úlohy profesionálne zhostil J. Šimonovič. Účinkujúcimi boli spevácky zbor Máj Černová a Chlapi z Dolnej Lehoty. Keďže Košičania mali pred

sebou ďalekú cestu, vypočuli si ešte recitáciu a cestou dolu Černovou v hustom daždi sa ešte nákrátko zastavili pri rodnom dome otca národa Andreja Hlinku a do veľkého venca na jeho priečelí pribudol aj ich skromný matičný prejav úcty a vdaky.

Podtatranskú knižnicu premenili matičiari na zvykoslovnú encyklopédiu

Magicky pestrá jeseň v Poprade

Text a foto: Ludmila HREHORČÁKOVÁ

Nový výbor Matice slovenskej v Poprade usporiadal 20. októbra 2017 v Podtatranskej knižnici zaujímavé podujatie v slovenskom duchu pod názvom Magická jeseň. Miroslava Krišáková zapojila viacerých ochotných ľudí, ktorí sa na ňom podieľali. Jeseň s bohatým zvykoslovím slovenského roka si pripravila vedúca odboru školstva v Poprade Dr. Edita Pilárová. Zároveň zapojila popradské školy do tvorivých dielní a výsledkom boli vydarení svetlonosí, umelecké výtvyry z listia a prírodných materiálov, ktoré pod vedením učiteľov umne a s citom vytvorili deti. Patril im obdiv a uznanie prítomných. V spoločenskej miestnosti knižnice si našli miesto šikovné ruky a talent aranžérok Andrejky a Luboslavy Hrabínovej s deťmi a rodičmi z Trojuže. Počas akcie vytvorili z listia ružičky, ktorými potešili účastníkov. Hovorené slovo s poďakovaním za úrodu a plody

Podtatranská knižnica v Poprade.

našej zeme vystriedali rezké piesne v podaní speváčok a hudobníkov z FS Tatranské jašcurky. Rovnako potešili tradičným podkrivánskym spevom ženy zo speváckej skupiny Slovenka. Ich piesne podchytili aj ostatných účastníkov, keďže za roky pôsobenia speváčok od roku 2008 si ich osvojili mnohí nielen melódiu,

ale aj srdcom. K príjemnej atmosfére prispeli aj ručne maľované sviečky, ktoré sa tešili veľkému záujmu. Každý, kto poznášal do knižnice svoje nápady – či už to boli svetielkujúce sklené nádoby s ornamentikou jesenného listia alebo detské kresbičky, všetko malo svoje čaro, opodstatnenie a dotváralo myšlienku stretnutia – bohatstvo a nádehu Božej prírody. Keď sa večer končil, so zatajeným dychom mali i veľkí sledovali tanec dvoch anjelov, ktorý zážitok z vydareného podujatia ešte umocnil. Navyše organizátorky matičiarky verné svojej povesti prírodných gazdíniek napiekli na túto príležitosť domáce špeciality z darov zeme: jablčniky, tvarohovníky, škvarkové pagáčiky, uličky, slané i sladké dobroty. Náladu pozdvihlo aj vinko s pripítkom na zdravie a súdržnosť. Za podporu a pomoc sme poďakovali nášmu členovi a podporovateľovi Eduardovi Markovičovi.

AKO SI PREDPLATIŤ SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

objednávajú telefonicky:
043 / 3812 838
0918 / 904 925
emailom: snnredakcia@matica.sk
cez formulár: www.snn.sk/index.php/predplatne
poštou: Slovenské národné noviny
P. Mudroňa 1, 036 01 Martin
Ročné predplatné: 26,- €
Polročné predplatné: 13,- €
Štvrťročné predplatné: 6,50 €

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

Vážení čitatelia, zostali sme vám dlžní mená výhercov nášho kvízu v čísle 42, kde sme sa pýtali, koľko titulov majstra sveta v rade získal slovenský cyklista Peter Sagan. Správna odpoveď mala znieť, že tohtoročný titul šampióna bol tretí po sebe. Darčeky od nás dostanú títo vyžrebovaní čitatelia: Ivan Šarkan, Martin; Juraj Konček, Bratislava; Helena Miroškinová, Sliac.

• Dnes nám odpovedzte na otázku, v ktorom roku získala metropola východu Košice prestižné označenie Európske hlavné mesto kultúry?

Vaše odpovede, ktoré nám pošlete na adresu redakcie, uvidíte aj v tiráži SNN, našej administrátorky Lubici Rišiaňovej do 6. decembra, odmeníme knižnými darčekmi MS.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

25. novembra
– pred sto osemdesiatimi rokmi sa narodil Adolf Peter Záturcký, náš najväčší zberateľ ľudových múdrostí, prísloví a porekadiel (1837 – 1904)

– v roku 1992 Federálne zhromaždenie Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky schválilo ústavný zákon o zániku federácie; 25. výročie

– životné jubileum má slovenská šachová veľmajsterka Zuzana Štočková

26. novembra
– jeden z najpopulárnejších slovenských športových reportérov Gabo Zelenay sa narodil pred deväťdesiatimi piatimi rokmi (1922 – 2003)

27. novembra
– pred sto sedemdesiatimi piatimi rokmi vystúpil na pléne Uhorskej akadémie vied jej predseda gróf Štefan Sečeni s ostrou kritikou násilnej maďarizácie slovenských národov v Uhorsku a varoval pred možnou reakciou – rozpadom Uhorska (1842)

– stopäťnásťte výročie narodenia spisovateľa a významného novinára medzivojnového obdobia Petra Prídavka (1902 – 1966); absolvoval filozofiu a teológiu v Innsbrucku a jazyky na Karlovej univerzite, vydával týždenník Rodobrana, pripravoval moderné učebnice pre stredné školy, po roku 1948 bol tajomník Slovenskej národnej rady v Ríme, neskôr v krajskom centre v Londýne

– šesťdesiatpäť rokov uplynulo, čo bývalý generálny tajomník ÚV KSC Rudolf Slánsky a ďalší vysokí funkcionári boli odsúdení na trest smrti (1952)

– popredný člen Činohry SND herec Pavol Mikulík opustil divákov pred desiatimi rokmi (1944 – 2007)

28. novembra
– tristošesťdesiat rokov, čo uhorský kráľ Leopold I. oslobodil mesto Topoľčany od povinnosti ubytovávať vojsko a živiť ho (1687)

29. novembra
– deväťdesiat rokov od smrti lekára, politika a vlasteneckého publicistu MUDr. Pavla Blaha (1867 – 1927)

– významný slovenský novinár, esejista a spisovateľ literatúry faktu, šéfredaktor Literárneho týždenníka a člen predstavenstva Spolku slovenských spisovateľov Pavol Dinka má sedemdesiatpäť rokov

30. novembra
– stotridsať rokov od narodenia priekopníka modernej slovenskej architektúry v medzivojnovom období a v rokoch prvej Slovenskej republiky Juraja Tvarožka (1887 – 1966); spomeňme aspoň bratislavský Metropola a Slovenskú sporiteľňu na Námestí SNP

– pred dvadsiatimi piatimi rokmi vznikla v Častej-Papierničke Stála konferencia slovenskej inteligencie SLOVAKIA PLUS s cieľom aktivovať duchovný potenciál Slovenska

1. decembra
– dvestošesťdesiat rokov od narodenia mecena bernolákovcov ostrihmského kanonika a spišského biskupa Jozefa Belíka (1757 – 1847)

– sedemdesiat rokov od založenia Ústavu SNP v Banskej Bystrici (1947)

– Národný ústav reumatických chorôb v Piešťanoch má šesťdesiatpäť rokov

– pred dvadsiatimi piatimi rokmi zomrel legendárny futbalista a tréner Anton Malatinský (1920 – 1992); v Trnave je po ňom pomenovaný štadión

(jč)